
ჰაინრიჰ ბიოლის ფონდის სამხრეთ კავკასიის რეგიონალურ ბიუროში 2013 წლის 15 ივლისს გამართული საჯარო დისკუსია თემაზე:

**“პოლიტიკური მეხსიერების ლაბირინთები:
სამართლიანობის აღდგენა თუ პოლიტიკური
ანგარიშსწორება?”**

ძირითადი მომხსენებლები:

დავით ბერძენიშვილი - საქართველოს პარლამენტის წევრი, ფრაქცია „ქართული ოცნება - რესპუბლიკელები“ თავმჯდომარე

ანა დოლიძე - სამართლის დოქტორი, დასავლეთ ონტარიოს უნივერსიტეტი, კანადა

ოთარ კახიძე - იურისტი

მოდერატორი: გოგი გვახარია, რადიო „თავისუფლება“

გოგი გვახარია - მოგესალმებით. დღეს ბიოლის ფონდი ხურავს დისკუსიების სეზონს. წელს ბევრად უფრო გვიან დავხურეთ, ვიდრე წინა წლებში და ამას მრავალი მიზეზი ჰქონდა. ბოლო წლები რომ გავიხსენოთ, არც ერთი არ დასრულებულა ისეთი საინტერესო თემით, როგორც დღეს გვაქვს სადისკუსიოდ. მით უფრო უცნაურია, რომ დარბაზი არ არის სავსე, მაგრამ ალბათ ეს მოგვეცემს იმის საშუალებას, რომ დისკუსია უფრო საინტერესო გახდეს, ნაკლები ხმაური იყოს და საქმეზე ვისაუბროთ. მოგეხსენებათ დისკუსიის თემა.

ალბათ უფრო სწორი იქნება, თუ დისკუსიას ბატონი დავით ბერძენიშვილის მოხსენებით დავიწყებთ. დღევანდელი თემაა - **“პოლიტიკური მეხსიერების ლაბირინთები: სამართლიანობის აღდგენა თუ პოლიტიკური ანგარიშსწორება?”** ეს არ არის რიტორიკული კითხვა და ალბათ ამ კითხვას განსხვავებული პასუხები გაეცემა. სოციალურ ქსელებში ერთმა მეგობარმა დაწერა, რა აზრი აქვს მანდ მოსვლას, გვარებს გავეცანი და წინასწარ ვიცი, რაზე ისაუბრებენო. იმედი მაქვს, რომ ასე არ იქნება.

დავით ბერძენიშვილი - მოგესალმებით. გმადლობთ მოწვევისთვის. ჩავატაროთ ერთგვარი ექსკურსი, თუ როგორ იცვლებოდა საქართველოში ხელისუფლებები. და როგორ იდგა სამართლიანობის აღდგენის საკითხი ან სამართლიანობის დამკვიდრება. მე ვამჯობინებ ტერმინს, “სამართლიანობის დამკვიდრება”, იმიტომ რომ არა მგონია, აღსადგენი რაიმე გვექონდეს. არა მგონია, რომ საქართველოში რომელიმე წინა ხელისუფლების დროს არსებითად იყო კარგი ვითარება და პირობები, შემდეგ მომდევნო ხელისუფლებამ მოიპარა და ახლა უნდა აღვადგინოთ.

მოდით შევამოწმოთ თეზისი - ხელისუფლება შობს ხელისუფლებას. არის თუ არა პოსტსაბჭოთა საქართველოს ისტორიაში უტრირებული, მაგრამ მაინც ერთგვარი ფორმულა საქართველოში ხელისუფლებების ცვლილებისა. 1990 წლის 28 მარტის არჩევნების შედეგად მოსული ახალი ხელისუფლება, გამსახურდიას “მრგვალი მაგიდა”, არ იყო ერთადერთი შემადგენელი ქვეყნის იმ ერთწლიანი მმართველი ხელისუფლებისა. არჩევნების შედეგები არ იყო შეჯამებული, რომ უკვე 96%-იანი მრგვალ-წითელი უმრავლესობა არსებობდა საქართველოს უზენაეს საბჭოში. კომპარტია არ მოქცეულა როგორც არჩევნებში დამარცხებული პოლიტიკური ძალა. ის არ ცდილობდა ოპოზიციურ ძალად ტრანსფორმირებას.

1990 წლის ნოემბრიდან აგვისტოს ბოლომდე კომპარტიის დეპუტაცია იყო მრგვალ-წითელი ხელისუფლების სრულფასოვანი შემადგენელი ნაწილი. შეგახსენებთ, ორასორმოცდაათკაციან პარლამენტში თერთმეტკაციანი ოპოზიციური ფრაქცია ჩამოყალიბდა პირველივე დღეებში. ყველა დანარჩენი ერთად იყო და ბატონი მარგინი, კომპარტიის მაშინდელი ლიდერი ხშირად უფრო იცავდა “მრგვალი მაგიდის” ინტერესებს, ვიდრე “მრგვალი მაგიდის” სხვა დეპუტატები. ამას იმიტომ ვიხსენებ, რომ უზენაეს საბჭოში და შემდეგ საპრეზიდენტო არჩევნების შედეგად სრულად გახელისუფლებული გამსახურდია, “მრგვალი მაგიდა”, არ სვამდა კითხვებს სამართლიანობის აღდგენის ან დამკვიდრების შესახებ. ლუსტრაციაზე უარი ითქვა უზენაეს საბჭოში. მაშინვე დაისვა ეს საკითხი, ისევე როგორც ყოველ მომდევნო ხელისუფლებაში.

1991 წლის მოსკოვის “პუტჩამდე”, ვითარება ასეთი იყო - პოლიტიკური მმართველი იყო გამსახურდიას “მრგვალი მაგიდა”. მისი მთავარი პარტნიორი იყო კომპარტიის დეპუტაცია, რომელმაც პარტიად ჩამოყალიბებაზე უარი თქვა. ასე გაგრძელდა ვიდრე 19-21 აგვისტოს მოსკოვის მოვლენების პროცესში და შემდეგ გამსახურდიამ არ დააპირა დეპუტაციის გაშვება უმაღლეს საბჭოდან. ანუ თუ კომპარტიის დეპუტაცია გამსახურდიას მმართველობის პირველ ეტაპზე შეზრდილი იყო ახალ ხელისუფლებასთან და მისი უმცროსი პარტნიორი იყო, მოსკოვის “პუტჩის” პირველ, მეორე დღეს საქართველოს ხელისუფლების პოზიცია ძალიან ფრთხილი იყო და ამ ვითარებაში კომპარტიის პარლამენტს გარეთ მყოფმა ფორმალურმა ხელმძღვანელობამ მოსკოვის “პუტჩს” დაუჭირა მხარი, რასაც შედეგად მეორე უკიდურესობა მოჰყვა - არსად საქართველოს გარდა, დეპუტატები არ გაუყრიათ პარლამენტიდან.

საბჭოთა ნომენკლატურა გამსახურდიას მმართველობამდეც, უფრო სწორად მისი არაფორმალური მმართველობის დროს, 1989 წლის აპრილიდან მოყოლებული, ფორმალურ გახელისუფლებამდე და შემდეგ, უზენაესი საბჭოს თავმჯდომარეობისა და პრეზიდენტობის პროცესში, ძირითადად იყო ხელისუფლებასთან მოთანამშრომლე საკუთარი ეკონომიკური ინტერესების გამტარებელი. ხელისუფლება მათ ამაში ხელს არ უშლიდა. თავად იყო ხელისუფლების ნაწილიც, შეგახსენებთ, იმ თერთმეტკაციან ოპოზიციას ერთი წარმომადგენელიც კი არ ჰყოლია პარლამენტის თანამდებობის პირებში, მაშინ როცა ძალიან მსუყედ იყვნენ კომპარტიის წარმომადგენლები კომისიების თავმჯდომარეების პოსტზე. კიდევ უფრო ნათელი იყო “მრგვალ-წითელი” ხელისუფლება საქართველოს აღმასრულებელ ხელისუფლებაში. საბჭოთა ნომენკლატურა სიგუას და შემდეგ გუგუშვილის მთავრობაშიც, ძალიან მსუყედ იყო წარმოდგენილი. ამიტომ “მრგვალი მაგიდის” ხელისუფლების პირობებშიც კი გარკვეული წილი წინა ხელისუფლების წარმომადგენლებს ჰქონდათ.

1991-92 წლების საშობაო გადატრიალების შემდეგ კიდევ უფრო ნათლად გამოჩნდა, რომ ხელისუფლება მართლაც შობს ხელისუფლებას. მახსენდება გამსახურდიას მთავრობის მხოლოდ სამი წევრი, რომელიც აღარ იყო სიგუას მთავრობაში. ქვეყანაში მოხდა გადატრიალება, თუმცა აღმასრულებელი ხელისუფლება თითქმის სრულად გადავიდა გადამტრიალებელთა ხელისუფლებაში. და მათი პირდაპირი თუ ირიბი მონაწილეობის გარეშე არ მომხდარა ეს გადატრიალება. რა თქმა უნდა შევარდნაძე იყო ფაქტორი და ვერ ვიტყვით, რომ ის გამსახურდიას ხელისუფლების ნაწილი იყო, მაგრამ შევარდნაძე დაეყრდნო გამსახურდიას ხელისუფლების მნიშვნელოვან ნაწილს. ის სიმბიოზი, რაც იყო 1990-91 წლებში, რასაც ვეძახი “მრგვალ-წითელ” ხელისუფლებას, უფრო “წითელ-მრგვალი”, “წითელ-ვარდისფერი” იყო შევარდნაძის მმართველობის პირველ ეტაპზე. არც მაშინ დამდგარა სამართლიანობის აღდგენის თემა დღის წესრიგში. ბუნებრივია, იყო პოლიტიკური ანგარიშსწორება.

პოლიტიკური ანგარიშსწორების მაგალითები ბლომად არის გამსახურდიას მმართველობის პროცესშიც. ის არ ებრძოდა ყოფილ ხელისუფლებას, კომპარტიას, მაგრამ ძალიან მკვეთრი დამოკიდებულება იყო ეროვნული მოძრაობის სხვადასხვა ფრთის მიმართ, რომელთა ერთი, უფრო ზომიერი ნაწილი დამარცხდა არჩევნებში, მეორე ნაწილს, ვთქვათ ჭანტურიას, წერეთელს, მათი პარტიები მაშინ ანგარიშგასაწევი პოლიტიკური

სუბიექტები იყო, აგრეთვე რამდენიმე სხვა ჯგუფი, ძირითადად მათ მხილებას ეწეოდა საქართველოს ეროვნული მოძრაობის გახელისუფლებული ნაწილი. იყო კოლექტიური წერილები, პირველ არხზე, ყოველდღე, საათობით, სახელდებოდა გვარები. ოპოზიცია, როგორც საპარლამენტო, ისე არასაპარლამენტო, მტრად მიიჩნეოდა. მაგრამ წინა ხელისუფლებასთან მიმართებაში საკითხი ასე არ იდგა. ის შეეზარდა ჯერ გამსახურდიას ხელისუფლებას, შემდეგ მასთან დაპირისპირებაშიც მიიღო მონაწილეობა, თუმცა არ ყოფილა გადატრიალების მთავარი მონაწილე, ეს მითი მოგვიანებით იქმნებოდა და ზოგისთვის დღემდე არსებობს. საქართველოში კომუნისტური რევანში არ მომხდარა. საშობაო გადატრიალების დროს კომუნისტები ხელისუფლებიდან ხელისუფლებაში გადაბარდნენ. გადატრიალების დროს ძირითადი ძალა არ ყოფილა კომპარტია არც იდეოლოგიურად, არც პერსონალურად. ფორმალური ნიშნით სამხედრო შემადგენელი მთლიანად იყო მაშინდელი გაყოფილი ხელისუფლების (სიგუა გამსახურდიას პრემიერი იყო და კიტოვანი გამსახურდიას თავდაცვის მინისტრი), გაყოფილი გვარდია დაუპირისპირდა ერთმანეთს. გადატრიალება რომ დაიწყო, ჯაბა იოსელიანი მისი მხედრონით ციხეში იჯდა. მაგრამ ეს მხოლოდ ფორმალური ნაწილია შეფასების.

პოლიტიკურმა ოპოზიციამ შექმნილ ვითარებაში, მათ შორის საპარლამენტო ოპოზიციამ, მათ შორის “რესპუბლიკურმა პარტიამ”, მიიღო გადატრიალების შედეგები და ჩვენ ვატარებთ ამ ტვირთს. არ ვყოფილვართ გადატრიალების მონაწილე, მაგრამ პოლიტიკურ-იდეოლოგიური პოსტფაქტუმ, ზოგისთვის თავიდანვე, 1991 წლის შემოდგომაზე, მაშინდელმა ქართულმა ოპოზიციამ მიიღო გადატრიალების შედეგები. გადატრიალების შედეგების მიღებას თავისი პლიუსებიც ჰქონდა და მინუსებიც. ერთი მხარე იყო კიტოვანი-იოსელიანის ხელისუფლება, მომავალი ქვეყნისკენ მეორე მხარე იყო შევარდნაძე და ამ ერთიანობით შეიქმნა კონგლომერატი, სადაც დისკომფორტი მაღალი იყო, მაგრამ ეს იყო რეალობა.

არც მაშინ, 1992-95 წლებში დამდგარა სამართლიანობის აღდგენის საკითხი. შესაძლოა იყო რაღაც ნიშნები, მახსოვს იყო ტერმინი “პროვინციული ფაშიზმი”, უფრო იყო იდეოლოგიური ანგარიშსწორება. ასევე იყო პოლიტიკური ანგარიშსწორება იმ ადამიანების მიმართ, რომლებიც ზოგი მეტად, ზოგი ნაკლებად, ზოგი კი სულ არა, როდესაც გამსახურდია ხელისუფლებაში იყვნენ, არ იყვნენ ზომიერები და ლმობიერები მაშინდელი ოპოზიციის მიმართ, მაგრამ რეპრესიები, რაც მათ განიცადეს, განუზომლად მძიმე იყო, ვიდრე მათი ხელისუფლების დროს მათ მიერ ან მათი სახელით მიმდინარე რეპრესიები. სხვაობა ძალიან დიდია.

1995 წელს შევარდნაძე გათავისუფლდა პოლიტიკური სპექტრისგან. 1995 წლის შემდეგ პრაქტიკულად დამყარდა შევარდნაძე-აბაშიძის მმართველობა და ის გაგრძელდა 2003 წლის ნოემბრამდე. ეს იყო ორსუბიექტიანი ხელისუფლება. “მოქალაქეთა კავშირი” და “აღორძინება” ტაქტიკურ საკითხებზე ერთმანეთს ეკინკლავებოდა, და არსებითად 1995 წლიდან მოყოლებული ერთად იყვნენ. 2003-ში, როცა ძალიან გაუჭირდათ, უკვე ღიად დააფიქსირეს ერთად ყოფნა. შევარდნაძის ჩასვლა ბათუმში 6 ნოემბერს, მერე აბაშიძის მიერ დესანტის გამოგზავნა თბილისში. 2003 წლის არჩევნების ისეთი ქვითარი გამოიწერა, რომ “მოქალაქეთა კავშირს” და “აღორძინებას”, რომელთაც წააგეს არჩევნები, მიჰქონდათ მანდატების 2/3, ანუ ხმების მოპარვის მასშტაბები გაცილებით მეტი იყო ვიდრე მანამდე

გაყალბებულ არჩევნებში. 1995 წლიდან მოყოლებული, პრინციპში, საქართველოში ყველა არჩევნები ყალბდებოდა.

ანგარიშსწორება 2003-ის შემდეგ ასევე იყო, თუმცა დოზირებული და სამართლიანობის აღდგენასთან მას ასევე არ ჰქონია კავშირი. გახსოვთ რკინიგზის უფროსი კაკო ჩხაიძე და ა.შ., ტელედაპატიმრებები იმ ხალხის, ვინც საპრეზიდენტო არჩევნებში სააკაშვილის შტაბის უფროსები იყვნენ. მაგალითად შალიკიანი იყო შტაბის უფროსი საპრეზიდენტო არჩევნებში. ახალმა ხელისუფლებამ დააპირა მაჟორიტარების მიმხრობა, მოთვინიერება, და სწორედ მათი მხარდაჭერით მიიღო 2004 წლის 6 თებერვალს მიხეილ სააკაშვილმა საკონსტიტუციო ცვლილებები.

რა ხდება დღეს - პოლიტიკური ანგარიშსწორების საჭიროებაც, თავი დავანებოთ იმას, სჭირდება თუ არა, ასეთ რამეზე დემოკრატიულობაზე პრეტენზიის მქონე ხელისუფლება არ უნდა მიდიოდეს, მაგრამ ეს ნაწილი რომ გვერდზე გადავდოთ, სხვადასხვაგვარად შეიძლება შეფასდეს ხელისუფლება. ზოგს მოსწონს, ზოგს - არა. მომხრეებიდანაც არ მოსწონს ნაწილს, ესეც ბუნებრივია. ვინც ხმა მისცა, არც მათ ნაწილს მოსწონს და ესეც ბუნებრივია, ვინც წინააღმდეგი იყო, ის ხედავს საფუძველს იმისთვის, რომ არ მოსწონდეს, მას შემდეგ რაც “ქართული ოცნება” ხელისუფლობს, მაგრამ პოლიტიკური არ ჰქვია იმას, ვინც ამჯობინებს ტერმინს “ანგარიშსწორება”. პოლიტიკური ანგარიშსწორება შეიძლება იყოს თანაზომად პოლიტიკურ ძალებს შორის. ეს თეზისი სათუთა და შეიძლება ვიმსჯელოთ. როდესაც დღეს კოალიცია “ქართული ოცნების”, პრემიერ-მინისტრის, ხელისუფლების წინაშე არ დგას პოლიტიკური ოპონირების პრობლემა, იმედი მაქვს, გაისად იდგება, როდესაც ყველა კვლევით მინიმუმ 6-ჯერ აღემატება “ქართული ოცნების” რეიტინგი “ნაციონალური მოძრაობის” რეიტინგს, როცა არცერთი სხვა პოლიტიკური ჯგუფი არ ჩანს, ამ ვითარებაში პოლიტიკური შემადგენელი როგორც ძლიერი მოწინააღმდეგის დასასუსტებელი და გასანადგურებელი, ვფიქრობ, ეს არ არის სწორი და ძალიან გაზვიადებულია.

რაც შეეხება იმას, რატომ არის დაკავებული ვანო მერაბიშვილი, როცა სხვაც შეიძლება იყო ყოფილი დაკავებული, ან არავინ ყოფილი დაკავებული. დღევანდელ ხელისუფლებას ორი მხრიდან აკრიტიკებენ. ერთი, იმის გამო, რატომ არის “შემოიხედე გენაცვალე” პროკურატურა, და რატომ არ ხდება სამართლიანობის აღდგენა იმ თვალსაზრისით, რომ ბევრი ადამიანი არ არის დაკავებული, და მეორე მხრიდან - ყოფილი ხელისუფლების მიმართ, შინაგან საქმეთა მინისტრის, თავდაცვის მინისტრის, პრემიერ-მინისტრის მიმართ ასეთი ქმედებები, გინდა არ გინდა მაინც ატარებს პოლიტიკური ანგარიშსწორების ნიშნებს.

რამდენჯერმე ვახსენე “მისჯილი კოჰაბიტაცია” - ამომრჩეველმა ჩვენ ასე მოგვისაჯა. არა მგონია, რომ “ნაციონალურმა მოძრაობამ” მართლა აიღო 40%, მაგრამ დარწმუნებული ვარ, რომ აიღო განუზომლად მეტი, ვიდრე პარლამენტს გარეთ დარჩენილმა ყველა სხვა დარჩენილმა პარტიამ. არა აქვს მნიშვნელობა, 28%, 30% თუ 35% აიღო, ის არის მეორე. როდესაც ყველა პარტიამ, კოალიცია “ქართული ოცნების” და “ნაციონალური მოძრაობის” გარდა, ერთად აღებულმა 5% აიღო, როცა ისეთი პოლარიზება მოხდა ქვეყანაში, რომლის მსგავსი არ ყოფილა თვით 1990 წელსაც კი, როდესაც ხელისუფლება იყო კომპარტია და იყო ძალიან პოპულარული გამსახურდია, 17% წაიღეს სხვა პარტიებმა. მომდევნო

არჩევნებში 25%, 30-32% რჩებოდა სხვა პარტიებს. პირველად მოხდა თანამედროვე პოსტსაბჭოთა საქართველოს ისტორიაში ისეთი პოლარიზაცია, რომ ვერც ერთი მესამე პარტია ვერ მიუახლოვდა ბარიერს, ხელშესახები შედეგის ჩვენებას. შეგახსენებთ, სხვაზე უკეთესი შედეგი ჰქონდათ “ქრისტიან-დემოკრატებს” – 2%.

ჩვენ ვდგავართ ამ მოცემულობის წინაშე. “ნაციონალური მოძრაობა” ნელ-ნელა კარგავს საკუთარ დეპუტაციას. უკვე ცამეტი დეპუტატი გავიდა მათგან. 65 კაცი შევიდა პარლამენტში და ახლა 52 ჰყავს. შესაძლოა რამდენიმე ადამიანი კიდევ დატოვოს, მაგრამ ის, რომ “ნაციონალური მოძრაობა” არა მარტო პარლამენტშია მეორე ძალა, შესაძლოა უფრო მეტი რაოდენობით, ვიდრე ჩვენი ამომრჩეველი ამჟამად ფიქრობს. ან თუნდაც უფრო მეტი რაოდენობით, ვიდრე თავის დროზე ეკუთვნოდა. თუმცა ცამეტი კაცის წასვლის შემდეგ ალბათ 2012 წლის 1 ოქტომბერს იმდენი ხმა კი მიიღეს, რომ დაახლოებით ორმოცდაათი მანდატი ჰქონოდათ.

ამ ვითარებაში ძალიან მნიშვნელოვანი იქნება, რით დამთავრდება საპრეზიდენტო არჩევნები. ეს არჩევნები აჩვენებს, ხომ არ გაიზიარებს “ნაციონალური მოძრაობა” “მოქალაქეთა კავშირის”, “აღორძინების”, “მრგვალი მაგიდის” ბედს. ჩვენ არა გვაქვს ნახელისუფლარი პარტიების გამოცდილება. არც ერთი ყოფილი ხელისუფლება არ გვყავს ოპოზიციაში. ახლა ამ მძიმე ამოცანის წინაშე დგას “ნაციონალური მოძრაობა”, თან ძალიან მძიმე ტვირთით, შეძლებენ თუ არა ადგილის დამკვიდრებას ქართულ ოპოზიციაში. დღეს ისინი არ არიან ხელისუფლების ალტერნატივა. დღეს ხელისუფლებას ალტერნატივა ქვეყანაში არა ჰყავს. ეს არის მოცემულობა, არ ვამბობ, კარგი თუ ცუდი. ეს გაგრძელდება მინიმუმ თვითმმართველობის არჩევნებამდე. ვნახოთ საპრეზიდენტო არჩევნების შედეგები რას მოგვცემს. ასე რომ მთელი ამ ხნის განმავლობაში, მთელი პოსტსაბჭოთა საქართველოს ისტორიაში გამოკვეთილად არც პოლიტიკური ანგარიშსწორება ყოფილა, სამართლიანობის, აღსადგენი არც არაფერი იყო, დამკვიდრების გამოცდილებაც არ გვაქვს.

როდესაც თავში ვახსენე, რომ ხელისუფლება შობს ხელისუფლებას, 2003 წელს ეს ყველაზე ნათლად გამოჩნდა. შევარდნაძის ხელისუფლების ერთმა ნაწილმა სხვა პერიფერიულ პოლიტიკურ ჯგუფებთან ერთად დაამარცხა თავად შევარდნაძე და მისი ხელისუფლების მეორე ნაწილი და გახელისუფლდა. ხშირად გვსაყვედურობენ, რომ “ნაციონალური მოძრაობა” ჯერ კიდევ ასეთი აქტიურია. უსუფაშვილმა ევროპაში ბრძანა, რომ ჩვენი ამოცანაა, რომ “ნაციონალური მოძრაობა”, როგორც პოლიტიკური პარტია, გადარჩეს თუ გაჩნდეს. ბუნებრივია, ამ მიდგომას ჰყავს კრიტიკოსები. ეს “რესპუბლიკური პარტიის” ან თუ გნებავთ, მთლიანად კოალიციის ამოცანა კი არ არის. თუ “ნაციონალური მოძრაობიდან” მივიღებთ ოპოზიციურ პარტიას, ეს ობიექტურად არ იქნებოდა ურიგო. მაგრამ ჩვენ არ ვწყვეტთ ამ პრობლემას. ამ პრობლემას წყვეტს თავად “ნაციონალური მოძრაობა” და ის ამომრჩეველი, რომელიც მას აღმოაჩნდება პირველი დიდი პოლიტიკური დათვალიერების დროს. ვფიქრობ, “ნაციონალური მოძრაობა” სწორად იქცევა, ბაქრადეზე რომ აკეთებს აქცენტს. ვნახოთ, რამდენად კონკურენტუნარიანი იქნება ბაქრადე ბურჯანაძესთან თუ რომელიმე სხვა ოპონენტთან ოპოზიციურ ფლანგზე მეორე ადგილისთვის ბრძოლაში. მთავარი ამოცანა ახლა არის სასტარტო პოზიციების მიღება.

ობიექტური მონაცემები ასეთი ჩანს. ახლა მოვდივარ NDI-ს, ნავაროს პრესკონფერენციიდან, არა მარტო მათი კვლევები, იაგო კაჭკაჭიშვილის კვლევებიც,

რომელთანაც არ მქონია პრობლემები, აჩვენებს იმას, რომ გამოკვეთილი პირველი არის კოალიციის კანდიდატი, და ჯერჯერობით ძალიან დიდი ჩამორჩენით, მაგრამ მეორეა “ნაციონალური მოძრაობა” და მისი კანდიდატი. შეინარჩუნებს ამ მეორე ადგილს, გაამყარებს თუ ვერა, ვნახოთ. მოულოდნელობებით სავსეა ცხოვრება, მაგრამ არც იმდენად. ძალიან ცოტა დროა გასული. 2004 წლის ივნისში გამარჯვებული ბლოკიდან “რესპუბლიკელები” და “კონსერვატორები” წავედით ოპოზიციაში. 2003 წელს სიის სათავეში ვიყავით. გამარჯვებული ბლოკიდან წასულმა ამ ორმა პარტიამ ორწლიანი მუშაობის შედეგად შეძლო ის, რომ 2006 წლის თვითმმართველობის არჩევნებში 12% აიღო. მაშინ ეს კარგ შედეგად მივიჩნიეთ. თუ დამარცხებული “ნაციონალური მოძრაობა” შეძლებს თანაზომადი ხმების აღებას, მას ექნება პოლიტიკური პერსპექტივები და ეს “მისჯილი კოჰაბიტაციაც” დამთავრდება.

თუ თემა არც ანგარიშსწორების მიმართულებით განვითარდება და სამართლიანობის აღდგენის იმ ფორმებს მოვიფიქრებთ, რომ დამნაშავეს სახელმწიფო ეტყვის, რომ დამნაშავეა და ამასთან ხელახლა არ გაივსება ციხეები, ეს მარტივი არ არის, მაგრამ თუ ამ მიმართულებით წარმატებები გვექნება, ასე ვხედავთ, რომ ვერ ჩავალთ სკოლის დირექტორამდე, სასწავლო ნაწილამდე და სოფლის რწმუნებულამდე. საქართველოში არა მარტო წინა ხელისუფლებამ, ვფიქრობ წინა ხელისუფლებამ უფრო, ვიდრე მისმა წინამორბედებმა, მოსახლეობის საკმაოდ მნიშვნელოვანი ნაწილი, საბიუჯეტო ორგანიზაციებში დასაქმებული ადამიანების დიდი ნაწილი კანონდამრღვევად აქცია. ასე იყო საბჭოთა პერიოდში, როცა თითოეული ადამიანი არ არღვევდა კანონს, მაგრამ ვინც კანონს არღვევდა, მათი აბსოლუტური უმრავლესობაც მშვიდად ცხოვრობდა, სანამ იქნებოდა მორიგი კამპანია, რომ ვიღაც, ასიდან ერთი შეიძლება დაეჭირათ და ტელევიზორით ეთქვათ ხალხისთვის, რომ ეს კაცი მექრთამე იყო. ხალხი ამას უყურებდა, მაგრამ მაყურებელთა უმრავლესობა ჩადიოდა იგივეს ან უარესს, რასაც ჩადიოდა ადამიანი, რომელსაც დააკავებდნენ.

ასეთი წარმომავლობის ვართ. საბჭოთა კავშირში ნამყოფი ხალხი ვართ. ჯალათი და მსხვერპლიც ჩვენა ვართ. ვართ პასუხისმგებელი იმ ჩვენს ყოფაზე არა მარტო ჩვენი მამების და პაპების თაობაზე, ჩვენს თაობაზე, ვინც საბჭოთა კავშირის პერიოდში ბავშვები აღარ ვიყავით, ვართ პასუხისმგებლები 400 ათასი ქართველის კომპარტიაში ყოფნაზე, იმის მიუხედავად, ვინ ვიყავით და ვინ არა. ყოველი მეათე ქართველი იყო კომუნისტური პარტიის წევრი და ეს ითვლებოდა ჩვეულებრივ მოვლენად, დიდ წარმატებად. ეს ასე იყო, ჩვენ ეს მივიღეთ. ჩვენ არ მოგვიპოვებია დამოუკიდებლობა, შესაძლოა ამიტომაც არ გვაქვს პასუხი კითხვაზე სამართლიანობის აღდგენაა თუ ანგარიშსწორება. ჩავთვალეთ, რომ ძალიან ბევრი გავიღეთ საბჭოთა კავშირის დანგრევისთვის, მგონია, რომ ამ ქიმერებისაგან დღემდე არ გავთავისუფლებულვართ. ბევრი გავიღეთ, სისხლი დავღვარეთ, ესტონელები უსისხლოდ გავიღენ. პირველებმა დაიწყეს და უსისხლოდ გავიღენ. სლოვენიაშიც პირველმა დაიწყო და უსისხლოდ გავიდა. ჩვენ გაგვიჩნდა ჰეროიკული განცდა, რომ მაგრები ვართ. არაადეკვატური იყო ჩვენი თვითგანცდა. ძალიან მარტივად მოხდა გადაღება და ფორმის შეცვლა, წითლების დამრგვალება, მრგვალების გავარდისფერება, მარგიანის გაპატრიოტება, და დღემდე გრძელდება ეს პროცესი.

დღევანდელი კვლევებით მოსახლეობის უმრავლესობა, ყველა პოლიტიკური გემოვნების ადამიანი თვლის, რომ 17 მაისის კონტრაქცია საჭირო იყო. კიდევ კარგი უმრავლესობა არ არის, 30-35% რაიონებშია, ვინც თვლის, რომ თუ იქ ვინმემ კანონი დაარღვია, არ უნდა დაისაჯოს. დაახლოებით 1/3 ასე ფიქრობს და კიდევ კარგი ეს არ არის უმრავლესობა. ასე დავასრულებ, მინიმალური რაოდენობის ადამიანი გისოსებს მიღმა, მაქსიმალური სიმართლე დანაშაულზე. და მივალთ იქამდეც, იყო თუ არა ეს სისტემური დანაშაული. როგორც ჩანს, იყო. 12 ათასი უკანონო ფაილი საკმარისი არ აღმოჩნდა, 5 ათასი კიდევ უპოვიათ. მაგრამ როდესაც ვლაპარაკობთ სისტემურ დანაშაულზე, მხოლოდ წინა ხელისუფლებით და 9 წლით არ შემოვიზღუდებოდი. ჩვენშია პრობლემა. ამიტომ შესაძლოა ეს კითხვა მიუწვდომელია პასუხგასაცემად, სამართლიანობის აღდგენის პოლიტიკური და მორალური უფლება მოპოვებული გვაქვს თუ არა.

გოგი გვახარია - ძალიან საინტერესო მოხსენება მოვისმინეთ, ასე რომ უკვე დაუშვა შეცდომა მან, ვისაც წინასწარ განსაზღვრული მოსაზრება ჰქონდა მომხსენებლებზე. დარწმუნებული ვარ, დანარჩენი მომხსენებლებიც ასევე საინტერესოდ გვესაუბრებიან. ბატონი დავითი დაბალ სამოქალაქო კულტურაზეც საუბრობდა და იქნებ ამას დავაბრალოთ ის, თუ როგორ იქცევა მოსახლეობა და ელექტორატი, ამიტომ საინტერესოა, რას გვეტყვიან ქალბატონი ანა და ბატონი ოთარი.

ანა დოლიძე - დიდი მადლობა ჰაინრიჰ ბიოლის ფონდს მოწვევისთვის. მე ძირითადად იმ სამ ცნებაზე ვისაუბრებ, რომელიც მოხსენიებულია დღევანდელი დისკუსიის სათაურში - მეხსიერება, შურისძიება, სამართლიანობა. არა მგონია ეს ცნებები ჩვენი შეხვედრის ავტორებს შემთხვევით შეერჩიოთ, იმიტომ რომ ისინი ერთმანეთთან არის დაკავშირებული და თან განსხვავდება კიდევ ერთმანეთისგან.

დავიწყებ ისტორიული მეხსიერებით და სიმართლის როლით ეროვნული მეხსიერების შექმნაში. ამაში ძალიან მომეხმარა ბატონი დავით ბერძენიშვილი, რადგან ისტორიული ექსპურსი გააკეთა, სიღრმეში, ვერტიკალური თვალსაზრისით წავიდა. მე ვეცდები უფრო ჰორიზონტალურად ვისაუბრო იმ თვალსაზრისით, რომ მიმოვიხილო მაგალითები, როდესაც სხვა ერებში, სხვა სახელმწიფოებში იდგა სამართლიანობის აღდგენის საკითხი პირადად, შურისძიების თვალსაზრისით თუ სასამართლოს მეშვეობით რა პრობლემები დადგა ამასთან.

ვინც მიცნობს, იცის, რომ ძალიან მიყვარს საუბარი ორ ფილოსოფოსზე. ორივე ქალია, რაც შემთხვევითი არ არის - ჰანა არენდტი, გერმანელი ებრაელი და ამერიკელი ფილოსოფოსი და სიმონ დე ბოვუარი, ფრანგი ფილოსოფოსი. ორივე საუბრობს სასამართლო პროცესებზე, რომლებიც ემსახურებოდა სამართლიანობის აღდგენას - ადოლფ აიხმანის გასამართლება ისრაელში და ერნესტ ბრაზილიაკის გასამართლება საფრანგეთში, ფაშიზმის მომხრეების, თუმცა სხვადასხვა ტიპის დანაშაულების ჩამდენების. ორივე ქალბატონი სასტიკად უკმაყოფილო და კრიტიკულია იმ სასამართლო პროცესების მიმართ, რომელიც ამ ადამიანების მიმართ ჩატარდა, თუმცა მათ დამნაშავეობაში ეჭვი არ ეპარებათ. ვიდრე ამ პარადოქსზე ვისაუბრებდე, მეხსიერების საკითხით მინდა დავიწყო.

ძალიან კარგი ფრანგი თეოლოგი ერნესტ რენანი მე-19 საუკუნის ბოლოს წერს იმასთან დაკავშირებით, თუ რა როლი აქვს ისტორიულ მეხსიერებას და სიმართლეს ერის თვითშეგნების, ერის იდენტობის ჩამოყალიბებაში. ეს არგუმენტი მნიშვნელოვანია იმ თვალსაზრისით, რომ ვიფიქროთ, რომ თუ შევხედავთ საერთაშორისო სამართალს და ადამიანის უფლებების ნორმებს, გარდაუვალია იმის მტკიცება და პრინციპში, კამათსაც არ ექვემდებარება ის თეზა, რომ სერიოზული დანაშაულები, განსაკუთრებით სისტემური, ფართომასშტაბიანი დანაშაულები კაცობრიობის წინააღმდეგ, რამდენად ჰქონდა მათ ადგილი საქართველოში, ამაზეც შემოდლია საუბარი, მაგრამ არ ექვემდებარება განხილვას საერთაშორისო სამართლის დღევანდელი ნორმებით, რომ ასეთი დანაშაულები უნდა იყოს გამოძიებული და დასჯილი. ეს ნორმები საერთაშორისო სამართალში შექმნილი იყო ნიურნბერგის პროცესის შემდეგ, რომელიც ხასიათდებოდა ძალიან სერიოზული დარღვევებით. ნიურნბერგის პროცესში დასჯილ ადამიანთა უფლებების უგულვებელყოფით. თუმცა უფლებათა ნუსხა 1940-50-იანი წლების შემდეგ ბევრად უფრო ვრცელი გახდა და დღეს უკვე საერთაშორისო სისხლის სამართლის მთელი პროცედურა იმას ემსახურება, რომ ნებისმიერი ადამიანი, ვისაც ფართომასშტაბიან დანაშაულში ედება ბრალი, იყოს სამართლიანი სასამართლოს უფლების სრული დაცვით დასჯილი.

მიუხედავად იმისა, რომ არსებობს ნორმატიული მოთხოვნები, რომ ყველა ასეთი დამნაშავე ნებისმიერი კონტინენტიდან, გეოგრაფიული მდებარეობიდან, პოლიტიკური მიმდინარეობიდან, ყველა უნდა დაისაჯოს, მაინც საგულიხმოდ მიმაჩნია ერნესტ რენანის გამოთქმა მის ესეში “რა არის ერი”, იმასთან დაკავშირებით, რომ ერი, ეროვნული იდენტობა ორი კომპონენტისაგან შედგება - ერთია წარსული და წარსულის შესახებ ერთობლივი მეხსიერებები საზოგადოებაში, რომელიც საზოგადოება აერთიანებს, მაგრამ ამავე დროს არის აწმყო. და აწმყოში მიღწეული საზოგადოებრივი თანხმობა იმასთან დაკავშირებით, რომ ჩვენ, როგორც საზოგადოებას ერთად გვინდა ცხოვრება. ეს ორი კომპონენტი შეადგენს ერის თვითშეგნებას. აქედან გამომდინარე ძალიან ხშირად წარსულში ჩადენილი ძალადობა, რომელიც ხანდახან სასარგებლოც კი იყო. და ის ამ შემთხვევაში საუბრობს იმაზე, რომ ერი სახელმწიფოების შექმნისათვის ევროპაში, მე-17-18 საუკუნეებში ხშირად ჩადენილი იყო პირველადი, ფუძემდებლური ძალადობა. მაგალითად საფრანგეთში ბართლომეს დამე, ხოცვა ეროვნულ ნიადაგზე, რომლებიც ამ ერებმა კი არ გამოიძიეს, სიმართლის აღდგენის პროცესით კი არ მიუდგნენ, არამედ დაივიწყეს.

ერნესტ რენანი ამბობს: “ხშირად ისტორიული კვლევა სახიფათოა, იმიტომ რომ ის ხელს უშლის ასეთ საერთო მეხსიერებას. ყოფს საზოგადოებას, ამახვილებს ყურადღებას ძალადობაზე და შესაბამისად ხელს უშლის საერთო კონსენსუსის, სოლიდარობის, თანხმობის შექმნას, რომელიც აუცილებელია ერის მომავლისათვის”. აქედან გამომდინარე, ვფიქრობ, საქართველოში ის საკითხი, თუ რამდენად უნდა მოხდეს სამართლიანობის აღდგენა ისტორიული სიმართლის დადგენის თვალსაზრისით, ცალსახად არ არის გადაწყვეტილი. ერთი მხრივ გვყავს ადამიანები, ადამიანის უფლებათა დამცველები, კანონის უზენაესობის მომხრეები, საერთაშორისო სამართლის სპეციალისტები, რომლებიც გვეტყვიან, რომ ეს პროცესი აუცილებელია, მაგრამ მეორე მხრიდან რომ შევხედოთ, როგორც ერნესტ რენანი ამბობს, ერის განვითარებისათვის, მისი

მომავლისათვის, საზოგადოებრივი სოლიდარობის მიღწევისათვის შეიძლება საჭირო იყოს ძალადობის და დანაშაულების დავიწყება. ეს გადაწყვეტილება საზოგადოების შიგნით არის მისაღები.

თუ გავიზიარებთ ბატონი დავითის გამოსვლის გარკვეულ ნაწილებს, თუ ვიფიქრებთ 1990-იანი წლებიდან დაწყებული, ვნახავთ, რომ ქართველმა ერმა, ამ შემთხვევაში სახელმწიფოში მცხოვრებ პირებს ვგულისხმობ, მიიღო გადაწყვეტილება, დაევიწყებინა ძალადობრივი ეტაპები. ამაზე კვლევა მაქვს ჩატარებული, ჩვენთან მოხდა ოთხი ეტაპის სამართლიანობის აღდგენის პროცესი. ეს არ იყო ისეთი ფართომასშტაბური, როგორც იყო სამხრეთ აფრიკაში, არგენტინაში, და რომელზეც შემდგომ ვისაუბრებ. ვიცით რომ საქართველოში ასეთ პროცესს ადგილი არ ჰქონია, მაგრამ იყო მცდელობები.

გემახსოვრებათ საზოგადოებრივი დისკუსია უახლოეს წარსულში “მაჰმადიან ქართველთა” მიმართ ჩადენილ დანაშაულებზე, მათი დეპორტაციის შესახებ. მიღებული იყო მთელი რიგი კანონები მათი რეპატრაციის შესახებ, საკუთრების დაბრუნების შესახებ, რომელიც ბოლომდე ამუშავებული არ არის. ასევე, ე.წ. “ზვიადისტებთან” შერიგების პროცესი იყო, ყველა ამ ეტაპს, ისევე როგორც, მერწმუნეთ, საქართველოში იქნება დისკუსია თუ რამდენად უნაკლოდ თუ ნაკლით წარიმართა სამართლიანობის აღდგენის პროცესი 2003-2012 წლებთან დაკავშირებით, ოთხივე ამ ისტორიულ ეტაპთან დაკავშირებით იყო დისკუსია, მოვახერხებთ თუ არა როგორც სახელმწიფო, ოდესმე ბოდიშის მოხდას იგივე “მაჰმადიანი მესხებისთვის”, რომლებსაც დეპორტაცია გაუკეთეს ან 1991-92 წლებში რეპრესირებულებს, რომლებთან დაკავშირებითაც კანონიც არსებობს, კომპენსაციასაც იღებენ ეს ადამიანები და მათი მემკვიდრეები. სამართლიანობის აღდგენის მცდელობები საქართველოში არსებობდა. თუმცა, ჩვენი ერი, და ეს კარგია თუ ცუდი, ჩვენი გადასაწყვეტია, სამართლიანობის აღდგენას ისე ფართომასშტაბურად არასოდეს მიუდგა, როგორც მოხდა ეს სხვა ქვეყნებში. მაგალითად, დეკომუნიზაციის პროცესი აღმოსავლეთ ევროპაში კომუნიზმის დასრულებისთანავე ან პროცესები ერაყში, როდესაც სადამ ჰუსეინის გადაგდების შემდეგ მოხდა მკაცრი გაყოფა სადამ ჰუსეინის წარსულსა და ერაყის აწმყოს შორის. ასეთი სერიოზული გადაწყვეტილება ჩვენთან მიღებული არ ყოფილა. მაგრამ ჩვენ, როგორც დღეს საჯარო დისკურსი მიგვიტოთებს, იმ ეტაპზე ვდგავართ, გადავწყვიტოთ, რამდენად საკმარისია ის, რაც დღეს ხდება ინდივიდუალური საქმეების გამოძიების, ინდივიდუალური ადამიანების დასჯის თუ გათავისუფლების სახით, იმისათვის, რომ დადგინდეს სიმართლე.

ახლა ვისაუბრებ იმაზე, წარმოადგენს ეს შურისძიებას თუ სამართლიანობას. მიუხედავად იმისა, რომ გვაქვს მცდელობა საზოგადოებრივ სივრცეში გავაცალკევოთ ეს ცნებები - შურისძიება ცუდია, საშინელებაა და ჩვენ სამართლიანობა გვინდა, სინამდვილეში, აქ უნდა ვთქვა, რომ ძალიან მომწონს სიმონ დე ბოვუარის ნაშრომი ერთ სასამართლო პროცესზე, ვინც არ იცნობთ ამ ნაშრომს, მოგიწოდებთ, რომ გაეცნოთ, ეს არის ბრაზილიაკის პროცესი. 1945 წელს, როდესაც ჯერ კიდევ არ იყო გათავისუფლებული საფრანგეთი ფაშისტების ოკუპაციისაგან, მაგრამ როგორც კი გათავისუფლდა პარიზი, ვიშის რეჟიმის გადავარდნისთანავე ფრანგულმა სასამართლო სისტემამ გადაწყვიტა დაესაჯა ერთი ინტელექტუალი, ადამიანი, რომელსაც პირადად არ ჰქონდა ჩადენილი არც მკვლელობა, არც წამება, რომელსაც პირდაპირი გაგებით არ ჰქონდა ხელები სისხლით

გასვრილი, მაგრამ იგი იყო ფაშიზმის აპოლოგეტი. იგი ამართლებდა საფრანგეთის წინააღმდეგობის მოძრაობის დახვრეტას, იყო ანტისემიტი, ჰომოფობი, და იყო მწერალი, ინტელექტუალი. პარიზის გათავისუფლებისთანავე იგი დასაჯეს. რობერ ბრაზილიაკი გაასამართლა იგივე მოსამართლემ, რომელიც იყო პარიზში ვიშის რეჟიმის დროს. ანუ ოკუპირებული რეჟიმის დროს მყოფმა მოსამართლემ გაასამართლა და მიუსაჯა სასჯელის უმაღლესი ზომა - დახვრეტა. სწორედ მისი პიროვნებიდან გამომდინარე, ის ძალიან ცნობილი ადამიანი იყო, ამ თემაზე საფრანგეთში ძალიან ბევრი წიგნია დაწერილი, გაიმართა დიდი დებატები.

ამ დებატების ჩანაწერები ხშირად მაგონებს დღევანდელ დებატებს საქართველოში, იმიტომ რომ მსგავსი საკითხები იყო წარმოშობილი. არის თუ არა ეს შურისძიება, რამდენად სურს ფრანგ ხალხს შურისძიება. ძალიან ბევრმა პარიზელმა ინტელექტუალმა, რომელიც ანტიფაშისტის იყო და დისიდენტიც, მხარი არ დაუჭირა ბრაზილიაკის დახვრეტას. მაგრამ ამ პეტიციისთვის ხელი არ მოუწერიათ არც ჟან პოლ სარტრს და არც სიმონ დე ბოვუარს. ძალიან საინტერესოა სიმონ დე ბოვუარის ახსნა. იგი ერთი მხრივ მხარს უჭერს მის დასჯას, მაგრამ ამბობს: რა არის შურისძიება, შურისძიება არის მცდელობა მსხვერპლისა, როლები გაცვალოს დამნაშავესთან, რათა მას აგრძნობინოს ის ტკივილი, რაც მან განიცადა. სიმონ დე ბოვუარის თქმით, შურისძიება ძალიან ადამიანური გრძნობაა. მას არ უკვირს, რომ ფრანგ ხალხს, რომელმაც საშინელი ტანჯვა განიცადა ვიშის რეჟიმის დროს, რომელმაც რამდენიმე ათასი ადამიანის სიკვდილი, დეპორტაცია, საკონცენტრაციო ბანაკში გაგზავნა, არ უკვირს, რომ ამ ხალხს ეს გრძნობა აქვს. თვითონაც, სიმონ დე ბოვუარი, როდესაც ესწრება სასამართლო პროცესს, ამბობს, რომ იზიარებს სასჯელის განხორციელების ფორმას იმ გაგებით, რომ “ჩვენ მონაწილეობას ვიღებდით ფაშიზმთან თანამშრომლობის დაგმობაში. სწორედ რომ ჩვენს ფასეულობებს, ჩვენი ცხოვრების აზრს გამოხატავდა ბრაზილიაკის სასჯელი. ერთი მხრივ იზიარებს, მაგრამ მეორე მხრივ ამბობს, რომ შურისძიება, მაშინ როდესაც ის გაშუალედებულია სასამართლო პროცესების მეშვეობით, როდესაც მიმდინარეობს ისეთ სიმბოლურ პირობებში, როგორც არის სასამართლო, თავის აზრს კარგავს და კომიკურ დრამას ემსგავსება. იმ მიზნის მიღწევა, რომელიც სურთ ადამიანებს, რომლებსაც ტკივილი მიაღდათ, ანუ როლების შეცვლა, შეუძლებელია. ვიცით, რომ ბოვუარი ეგზისტენციალისტია. ის ამბობს, რომ ადამიანებს აქვთ თავისუფალი ნება და თუ თქვენ ხედავთ, რომ ვერ მოხდა მისი განხორციელება, ბრაზილიაკი მიუხედავად იმისა, რომ სიკვდილით დასჯა ემუქრება, ამაყი და უდრეკია და ამ გაგებით პატივისცემასაც იმსახურებს. შესაბამისად შურისძიების განხორციელება ფუჭია და თავის მიზანს ვერასოდეს მიაღწევს. ამის მთავარი მიზეზი ბოვუარის მიხედვით ის არის, რომ გაშუალედებული სასამართლო პროცესი, სადაც, როგორც ის ამბობს, დაკითხვა და დრამა ხორციელდება, როგორც კომიკური დრამა, მხოლოდ ბრალდებული მიეკუთვნება რეალურ სამყაროს, სადაც მართლა იყო ჩადენილი დანაშაული და სადაც ტყვია მართლა კლავს ადამიანს. შეუძლებელი იყო ხიდის გადება იმ დანაშაულებს შორის, რომლებიც ჩაიდინა ბრაზილიაკმა და იმ სიმბოლურ, არარეალურ პროცესს შორის, რომელიც სასამართლო დარბაზში გაიმართა. იმ კონკრეტული მიზნის მიუხედავად, რომელიც დასახული აქვს სამართლებრივ პროცესებს, ამ მიზნის მიღწევა

შეუძლებელია. ბრალდებული წარმოდგენილია როგორც მხოლოდ სიმბოლური ობიექტი, რომელიც გამოცალკევებულია მის მიერ ჩადენილი დანაშაულისაგან.

დაახლოებით მსგავს რაღაცას ამბობს ჰანა არენდტი, როდესაც საუბრობს ადოლფ აიხმანის დასჯაზე. ჩვენ ვიცით ფაშისტური გერმანიის დროს ჩადენილი დანაშაულები, და ის ფაქტი, რომ გამოცალკევებული იყო მხოლოდ ერთი დამნაშავე, რომლის დასჯაც განსაკუთრებულად მნიშვნელოვანი იყო მაშინ ისრაელისათვის, მაგრამ ჰანა არენდტი ამბობს, საქმე იმაში მდგომარეობს, რომ როდესაც აიხმანს ეკითხებიან, ესმის თუ არა რა ჩაიდინა, მართალია, რომ ხვრეტდა ადამიანებს და გაზის კამერებში უშვებდა? ის პასუხობს, რომ კი, მართალია. გესმის, რომ დაგხვრეტენ? - ეკითხებიან. აიხმანი ტირის და ამბობს - ის ხომ კანონს ასრულებდა. არენდტი ასკვნის - შეუძლებელია სამართლებრივი პროცესებით გამკლავება ჩადენილი ბოროტების ბანალურობასთან. ჩადენილი აბსოლუტური ბოროტება და არსებული სამართლებრივი მექანიზმები მასთან გასამკლავებლად, ყოველთვის შეუსაბამო იქნება.

აქედან გამომდინარე არც ახლა მიკვირს და არც მომავალში გამიკვირდება დიდი უკმაყოფილება ყველა მხრიდან - მსხვერპლის, დაზარალებულის, ასევე ბრალდებულთა მხრიდან, რომელიც იქნება მიმართული სასამართლო პროცესების მიმართ, ყველა ამ მახასიათებლის გამო. ამიტომ ჯერ კიდევ 2009 წელს, შემდეგ 2012 წლის ნოემბერში და დღესაც ვამბობ, რომ ბევრად მეტი მექანიზმია საჭირო იმისათვის, რომ მივუახლოვდეთ იმ მიზანს, როგორც არის სამართლიანობის აღდგენა. ამ მექანიზმებიდან ერთ-ერთია სისხლისსამართლებრივი გამოძიება და დამნაშავეების დასჯა. ამის გარდა არის ისტორიული სიმართლის დადგენა. ამის მაგალითი მსოფლიოში უამრავია. გარდა ამისა არის სახელმწიფოს მხრიდან დაზარალებულთა მიმართ ბოდიშის მოხდა, რასაც მხოლოდ სიმბოლური ძალა არა აქვს, დაზარალებულთა მიმართ კომპენსაციების გაცემა, ასევე რეაბილიტაცია - მექანიზმების მოზაიკა, რომელიც მოემსახურება იმას, რომ საქართველოში დამყარდეს ისტორიული სიმართლე, შედგეს ისტორიული ოქმი და მეორე მხრივ, გადაიფურცლოს ჩვენი ისტორიის წიგნი.

გამოსვლას დავასრულებ ჩემთვის მნიშვნელოვანი გამოთქმით, რომელიც სამოქალაქო უფლებების მოძრაობის დროს ჩამოყალიბდა ამერიკაში. სამოქალაქო უფლებების მოძრაობის იმედგაცრუებული აქტივისტები ამერიკაში ამბობდნენ - “გვსურდა სამართლიანობა, მაგრამ მივიღეთ მხოლოდ კანონიერება”.

გოგი გვახარია - ბრაზილიაკის საქმით ერთი პერიოდი მეც ვიყავი დაინტერესებული. მოვქექე 70-იანი წლების ფრანგი ინტელექტუალების, სარტრის შემდგომი პერიოდის შეფასება, როდესაც ბევრი რამ ახალი აღმოჩნდა ისტორიაში. ლუი მალის წიგნი მაქვს წაკითხული, სადაც ის ამბობს, რომ ფრანგულმა საზოგადოებამ ყველაფერი ერთ ფრანგ ინტელექტუალს გადააბრალა და ასე დაიძვრინა თავი, რადგან მოგვიანებით აღმოჩნდა, რომ არა მარტო ბრაზილიაკი, არამედ ყოველი მეორე ფრანგი კონფორმისტულ რეჟიმში ცხოვრობდა. ამიტომ პირადად ჩემთვის უფრო საინტერესო და დამაჯერებელია არა ფრანგი ინტელექტუალების, არამედ გერმანელი ინტელექტუალების ქმედება 60-იან წლებში, როდესაც ახალმა თაობამ ოჯახებში მშობლებს მოულოდნელად განუცხადა, რა იყო მათი დანაშაული, მათ რა გააკეთეს, ისინი როგორ იქცეოდნენ ამ დროს.

ამან ბევრი რამ შეცვალა დასავლურ გერმანულ საზოგადოებაში. ამაზე ალბათ დისკუსია გაიმართება.

ძალიან მაინტერესებს რას იტყვიან ჩვენი მომხსენებლები ამასთან დაკავშირებით. ყოველი ადამიანის, ყოველი ქართველის პასუხისმგებლობა რა არის იმაზე, რაც ხდებოდა. იმიტომ რომ ჩვენი დისკუსიის თემა, კითხვის ნიშანი არ უნდა გადაიქცეს იმად, რომ ვიღაცები არიან დამნაშავეები და ჩვენ ყველანი ვართ მოსამართლის როლში. მე მრჩება შთაბეჭდილება, რომ ასეთ რეჟიმში ვმუშაობთ, ყველანი პროკურორებად გადავიქცით. იქნებ ბატონმა ოთარმაც გაგვცეს ამ კითხვაზე პასუხი. ოღონდ მე ილია მეორის მოსაზრებას არ ვიმეორებ, რომელმაც იგივე განაცხადა რამდენიმე დღის წინ, ოღონდ სხვა კონტექსტში.

ოთარ კახიძე - სალამო მშვიდობისა. დიდი მადლობა ბიოლის ფონდს მოწვევისთვის. ძალიან საინტერესო დისკუსია მიმდინარეობს. სათქმელი ძალიან ბევრი დამიგროვდა. უნდა დავეთანხმო ბატონ დავითს, რომ ტერმინი “სამართლიანობის აღდგენა” მთლად გამოსადეგი არ არის, ვინაიდან სამართლიანობა რომ აღადგინო, ის უნდა ყოფილიყო დროის რომელიღაც მონაკვეთში, რომელსაც უნდა დავუბრუნდეთ და უნდა მივისწრაფოდეთ მისკენ. ასევე ექვის თვალით შევხედავდი ტერმინს “სამართლიანობის დამკვიდრება”. იმიტომ რომ ეს უტოპიური ამოცანაა. შეიძლება ეს იყოს მიზანი, რომლისკენაც მუდმივად უნდა მივისწრაფოდეთ, მაგრამ ის, რომ ხვალ ხელისუფლება დაგვიმკვიდრებს სამართლიანობას და ყველაფერი სამართლიანად იქნება და აღარავის უფლებები დაირღვევა და ყველანი ბედნიერები ვიქნებით, ეს ასე რა თქმა უნდა არ იქნება.

ზოგადად წინააღმდეგი ვარ, მოხდეს რომელიმე ხელისუფლების აბსოლუტური ღირებულებებით შეფასება და განსჯა. ჩვენ ვართ ძალიან მიმდევრები მემკვიდრეობის მქონე ქვეყანა, რომელმაც 70 წელი იცხოვრა ბოროტების იმპერიაში. რომელმაც შემდგომ გადაიტანა ეკონომიკური ნგრევა. ეკონომიკა მიწასთან გასწორდა, მისმა მოქალაქეებმა ერთმანეთი დახოცეს. ამ ქვეყანას არა აქვს დამოუკიდებლობის გამოცდილება. და მრავალსაუკუნოვანი სახემწიფოებრივი ტრადიციები, რომელიც ჩვენი კონსტიტუციის პრეამბულაში წერია, ტყუილია, ვინაიდან არანაირი მრავალსაუკუნოვანი სახელმწიფო არ გვქონია. საქართველოს სახელმწიფო იყო ფრაგმენტული გამოვლინება ისტორიის სხვადასხვა მონაკვეთში. შესაბამისად საკუთარ შეცდომებზე ვსწავლობთ და უნდა გვინდოდეს, რომ ყოველი შემდგომი ხელისუფლება წინაზე უკეთესი იყოს და არჩევანს ვაკეთებდეთ უკეთეს პოლიტიკოსებზე. ვფიქრობ, ჩვენი მიზანი უნდა იყოს ის, რომ დღეს მოქმედმა ხელისუფლებამ სამართლიანობის უფრო მაღალი სტანდარტი, კანონის უზენაესობის უფრო მაღალი სტანდარტი შემოგვთავაზოს. წინა ხელისუფლებამ რამდენადმე შეცვალა უსამართლობები, რომელიც იყო, მაგალითად ის, რომ ჩვენს მიერ გადახდილი გადასახადები კონკრეტული კორუმპირებული ჩინოვნიკების ჯიბეებში ილექებოდა. ის, რომ ქართველი, ვგულისხმობ საქართველოს მოქალაქეს, აბიტურიენტები ვერ ხვდებოდნენ უმაღლეს სასწავლებლებში, რადგან არ ჰყავდათ გავლენიანი ნათესავი ან თანხა არ ჰქონდათ გადასახდელი ან ვერ იწყებდნენ სამსახურს და ა.შ. უსამართლობები გარკვეულ ადგილებში შეამცირა წინა ხელისუფლებამ, მისი აღმოფხვრა რა თქმა უნდა შეუძლებელია.

ასევე იყო ძალიან სერიოზული პრობლემები სამართალდამცავ სისტემაში. მართალია, დღეს მორალისტებად და პროკურორებად მოგვევლინენ შევარდნაძის დროინდელი ხელისუფლების ყოფილი მაღალჩინოსნები. რამდენიმე მათგანი კი დღეს თანამდებობაზეც არის და სამართლიანობის აღდგენისკენ ისწრაფვის, რაც ჩემი შეფასებით კომიკურია, თუმცა ეს არის რეალობა. ძალიან მძიმე პრობლემები გვქონდა როგორც პოლიციაში, ისე პროკურატურაში, სასამართლოში. სასჯელადსრულების სისტემას მართავდა ორგანიზებული დანაშაულებრივი ორგანიზმი კანონიერი ქურდების სახით და ის, რაც ჩვენ ვიხილეთ 2012 წლის სექტემბერში, გლდანის ციხეში არსებული ვითარება, ამგვარი ტიპის ძალადობა ხორციელდებოდა მანამდეც. მათ შორის ლეტალური შედეგით სრულდებოდა, როდესაც კანონიერი ქურდების ბრძანებით ჭრიდნენ, კლავდნენ, აუპატიურებდნენ ციხეებში. ეს არის ის რეალობა, რომელშიც ვცხოვრობდით, ძალადობა, რომელიც იყო გამეფებული როგორც ქუჩებში, ისე სკოლებში, უნივერსიტეტებში და ყოველ ფეხის ნაბიჯზე. გარკვეული რეფორმირება ამ სიტუაციამ განიცადა.

ალბათ ისიც მოგვეხსენება, რომ 15 რესპუბლიკისგან შემდგარ საბჭოთა კავშირში კანონიერი ქურდების 1/3 საქართველოდან იყო. შესაბამისად რაღაც წესრიგში არ იყო. ვნახეთ, რომ ავსტრიის ციხეებში პატიმრების ნახევარი ქართველი იყო. ეს იმას არ ნიშნავს, რომ ერს აქვს კრიმინალური მიდრეკილება, მაგრამ ისე მოხდა, რომ ძალადობის და განუკითხაობის გარემოში გაზრდილმა თაობამ ეს გზა აირჩია და როდესაც ხელისუფლებამ კრიმინალის დამარცხება მის პრიორიტეტად გამოაცხადა, ამას მოჰყვა რადიკალური ნაბიჯების გადადგმა, სახაზავის ბოლომდე გადაღუნვა, რამაც მოგვცა ის, რომ ციხეში მივიღეთ ის, რაც მივიღეთ - ადამიანების წამება, მათ მიმართ არაადამიანური მოპყრობა. ასევე მივიღეთ ძალიან მძიმე მდგომარეობა პოლიციის სხვადასხვა სტრუქტურებში.

ვისი ბრალია ეს, ვინ უნდა დაისაჯოს, სამართლიანობა როგორ უნდა აღდგეს? არ ვფიქრობ, რომ დანაშაულები უნდა დავივიწყოთ. დანაშაულს კონკრეტული პირები ჩადიან. არ ვფიქრობ, რომ აზრი აქვს იმ პარალელებს, რომელიც ჩემმა წინა გამომსვლელმა მოიყვანა. საქართველოს წინა ხელისუფლების გათანაბრება რაიმე ფორმით ფაშისტურ რეჟიმთან ან აპარტიდთან არასერიოზული მგონია. ვინაიდან სისტემურ დანაშაულს, მისი პერიფრაზი შეიძლება გავაკეთოთ, რომელიც უკვე პოპულარული გამოთქმა იყო, სისტემური მარცხი, რომელიც განიცადა სტრუქტურამ, რომელიც ჩავარდა, ამ ძალადობას ჰყავს თავისი ჩამდენი პირები, მათ შორის ამ ძალადობის ორგანიზატორები, არა აქვს მნიშვნელობა თანამდებობას, რომელიც მათ ეკავათ. შესაბამისმა უწყებამ ყველა ამ პირის შესახებ უნდა გამოიძიოს ინფორმაცია, დადოს მასალა და წარუდგინოს სასამართლოს. ამ მექანიზმს ალტერნატივა არა აქვს. შურისძიების წყურვილი არ უნდა დავუკმაყოფილოთ მოქალაქეებს. ეს არ არის სახელმწიფოს ფუნქცია. შურისძიება ნამდვილად ვერ გახდება ჩვენი მთავარი სამიზნე. ამისთვის არსებობს ცივილიზებულ საზოგადოებებში სასამართლო და სისხლისსამართლებრივი დევნის ორგანოები, რომ შეიკრიბოს მტკიცებულებები, წარედგინოს მართლმსაჯულებას და მან გამოიტანოს განაჩენი. რაც შეეხება იმას, რამდენად კომიკურია დაკითხვის თუ ბრალის წარდგენის პროცედურები, ამაში არაფერია კომიკური, თუ თავად არ გახდის ამ პროცესს დევნის მწარმოებელი

ორგანო, თუ თავად არ წარუდგენს სასაცილო ბრალდებებს, რომელიც გამოიწვევს ამ პროცესის გაშარჟებას.

კიდევ ერთი საკითხი გახლავთ პოლიტიკური ოპონენტის განადგურებასთან დაკავშირებული თემა. ბატონმა დავითმა აღნიშნა, რომ “ნაციონალური მოძრაობა” სოციოლოგიური კვლევებით არ არის ანგარიშგასაწევი პოლიტიკური ძალა, თუმცა თავად აღნიშნა, რომ ეს არის ძალა, რომელიც პარლამენტში უმცირესობის სახით არის წარმოდგენილი, რომ ამ პოლიტიკურ ძალას აქვს საშუალება არ მისცეს მმართველ უმრავლესობას კონსტიტუციის ცვლილების საშუალება მისი ხმების გარეშე. გარკვეულ ბერკეტებს იგი ფლობს. ასევე ვხედავთ იმასაც, რომ მიმდინარეობს მცდელობა იმისა, რომ მოხდეს “ნაციონალური მოძრაობის” წარმომადგენლების გადაბირება და განადგურდეს, დაიშალოს ეს პარტია. დღეს შეიძლება კონკრეტული პოლიტიკური ძალის რეიტინგი 10% იყოს, მაგრამ არავინ იცის რა იქნება მას შემდგომ, რაც მოქალაქეები მოითხოვენ იმ მოლოდინების შესრულებას, რომელიც მათ 2012 წლის არჩევნების წინ გაუჩნდათ და რამდენად მყარი იქნება კოალიციის და მისი ლიდერის რეიტინგი მოცემულ მომენტში.

მივუბრუნდები ციხის სკანდალს. ჩვენ ვიხილეთ გაფორმებული საპროცესო შეთანხმებები როგორც იმ ადამიანებთან, ვინც დაკავშირებულია კარანტინის დაშლის წესთან, ასევე ვიხილეთ ბედუკაძის კადრები, სადაც თავის ამფსონებთან ერთად სასტიკად ეპყრობა პატიმრებს. წამების დანაშაული არის დანაშაული, რომლის მიმართაც ტოლერანტული დამოკიდებულება, შეღავათები არის წამების პრევენციის მიზნის საწინააღმდეგო, ვინაიდან ყველა შემთხვევაში, მაგალითად, ადამიანი, რომელიც მუშაობს სასჯელაღსრულების დაწესებულებაში, და კონკრეტულ ადამიანზე გავლენის მოხდენა შეუძლია, იცის რომ თუ ითანამშრომლებს, ვიდეოს გადაიღებს, ეს მესიჯი გაუგზავნა მას მთავარმა პროკურორმა, როდესაც ბედუკაძესთან გააფორმა შეთანხმება? ჩემთვის ასევე უცნობია რა ამხილა ამ ხალხმა. რა ფორმით ითანამშრომლა, რა სისტემური დანაშაული გავხსენით ციხესთან დაკავშირებით, ვისი დაკვეთით კეთდებოდა, ვინ ავალებდა? ეს კითხვებიც პასუხგაუცემელია. იქმნება შთაბეჭდილება, რომ სისხლისსამართლებრივი დევნის ორგანოები ფოკუსირებულები არიან არა კონკრეტული დანაშაულის ჩამდენ პირებზე, და ვინც მტკიცებულებების კუთხით ექვს არ იწვევს, არამედ საუბარია იმაზე, ჩვენ ხომ ვიცით, რომ ეს შეუძლებელია ვიღაცებს არ სცოდნოდათ. “მაესტროს” ეთერში ნანა კაკაბაძესთან ერთად დებატებში მივიღე მონაწილეობა. ჩანაწერი ინტერნეტში აიტვირთა. ვიღაცამ კომენტარში დაწერა, ამ ადამიანს რატომ არ იჭერენო. ვიღაცამ უპასუხა, რატომ უნდა დაიჭირონო. ადეიშვილის მოადგილე იყო და შეუძლებელია რაღაც არ ჰქონდეს დაშავებულიო. ასეთი დაშვება, რომ მათ ალბათ რაღაც ეცოდინებოდათ, ალბათ არასწორი იქნებოდა.

ვიცით პენიტენციურ სისტემასთან დაკავშირებული სკანდალები. ეს არის მიჩიგანის ციხის სკანდალი, სადაც პატიმრებს წლების განმავლობაში აუპატიურებდნენ ციხის თანამშრომლები. ათასგვარი ექვი გამოითქვა იმის თაობაზე, რომ უყურადღებოდ ტოვებდნენ ციხიდან წამოსულ სიგნალებს, რომ მიჩიგანის კონგრესმა სხვადასხვა სახის შეზღუდვები დააწესა და არ იყო ეფექტური საზოგადოებრივი მონიტორინგი ამ ციხეებზე. მაგრამ დანაშაულს ჰყავდა კონკრეტული ჩამდენები, ეს იყო ორგანიზებული დანაშაული, რომელსაც ჰყავდა შემსრულებელი, დამხმარე, წამქეხებელი, ორგანიზატორი და ეს

ადამიანები წარსდგნენ მართლმსაჯულების წინაშე. ასევე იყო მისისიპის ციხის შემთხვევაშიც, სადაც საჭმლის მიცემის სანაცვლოდ აუპატიურებდნენ და სასტიკად ექცეოდნენ პატიმრებს. იგივე აბუ-გრეების ციხის მაგალითი, რომელიც კონტროლდებოდა ამერიკის სახელმწიფო დეპარტამენტის (გუბერნატორია პირველი პირი), ასევე თავდაცვის დეპარტამენტის და ცენტრალური სადაზვერვო სამსახურის მიერ, არც იქ დასმულა საკითხი მთელი სისტემის დამნაშავეობის და ყველას გადადგომის შესახებ.

ყველამ ვიცით ზიმბარდოს ექსპერიმენტი, რომელიც აჩვენებს, რომ თუ ციხე არის მეორეხარისხოვანი, თუ სახელმწიფო არ დგამს ქმედით ნაბიჯებს იმისთვის, რომ მოხდეს წამების პრევენცია, აუცილებლად აწამებენ ციხეში ადამიანებს. შემდგომ ამის გენერალიზაცია და იმის თქმა, რომ ყველა დამნაშავეა, მათ შორის ისინიც, ვინც გლდანის ციხეში პატიმრებს აწამებდა და ისიც, ვინც ქსანში არ აწამებდა, და სახელმწიფო სამსახურში მომუშავე ყველა ადამიანზე იმის თქმა, რომ ისინი სისტემური დამნაშავეები არიან, რომ ფაშისტური რეჟიმი გვექონდა, აპარტიდი, რასობრივი სეგრეგაცია და ადამიანების წამება აყვანილი იყო სახელმწიფო პოლიტიკის რანგში, თუ სიმართლეზე ვსაუბრობთ, ეს ყველაფერი უნდა გამოიძიო. მე გამოძიების წინააღმდეგი კი არა, იარლიყების მიკერების წინააღმდეგი ვარ. ასევე ვარ იმის წინააღმდეგი, რომ გაქრეს ქვეყანაში არენიდან პოლიტიკური ოპონენტი და მივიღოთ რეალობა, როდესაც უკონტროლო ძალაუფლება არის თავმოყრილი ერთი პოლიტიკური ჯგუფის ხელში და მას არ ჰყავს რეალური ოპონენტი, ჩასაფრებული “ვოჩდოგი”, რომელიც არ აძლევს მოდუნების საშუალებას და მიუთითებს შეცდომაზე. და შემდეგ ეს იწვევს პოლიტიკური პროცესების განვითარებასაც.

არგენტინის შემთხვევაში სამხედრო ხუნტა, რომელმაც 10 ათასიდან 30 ათასამდე ადამიანი დახოცა ან უგზო-უკვლოდ გააქრო, ან აპარტიდის რეჟიმი, სადაც ერთი რასობრივი დაჯგუფების მიერ პრაქტიკულად დაკანონებული იყო მეორე რასობრივი დაჯგუფების შევიწროება, ან კანონიერების დონეზე აიხმანის მაგალითი რატომ არის საინტერესო? ეს იყო პოლიტიკის რანგში. ეს იყო მაშინდელი კანონი. ამ ყველაფრის შედარება საქართველოს წინა ხელისუფლებასთან უკვე გაზვიადებაც კი აღარ არის. თავი გვინდა მოვიწონოთ იმით, რომ მაგარი მაგალითები გვაქვს. თუ არ ვცდები მენდესია იმ მოსამართლის გვარი, რომელმაც ფილიპინების პრეზიდენტის მიერ გამოცემული აქტი ბათილად ცნო იმ არგუმენტით, რომ სიმართლის დამდგენი ასეთი კომისიები და სამართლიანობის აღმდგენი კომისიები მოქმედი ხელისუფლების ხელში არის იარაღი იმისთვის, რომ სიმართლე დაადგინოს იმგვარად, როგორც მისთვის არის მისაღები, მოიცილოს არასასურველი პოლიტიკური ოპონენტი და შემდეგ უფრო ხანგრძლივად შეუდგეს ქვეყნის მართვას ისე, რომ არ ჰყავდეს ზედმეტი კრიტიკოსი და დისკომფორტის შემქმნელი.

აუცილებლად გამოწვლილვით უნდა იქნეს გამოძიებული ყველა იმ ინფორმაციის, რაც არის ამ დაშაულების შესახებ და ის ადამიანები, ვინც მხილებულები იქნებიან ამ დანაშაულში, კონკრეტული მტკიცებულებების გათვალისწინებით უნდა წარედგინონ სასამართლოს. სასამართლომ უნდა მიიღოს გადაწყვეტილება. ერთ დათქმასაც გავაკეთებ. იმისთვის, რომ განხორციელდეს მართლმსაჯულება, ამისთვის იგი უნდა აღვიქვათ ასეთად, სამართლიანად და ეს უნდა იყოს ნამდვილი მართლმსაჯულება და არ უნდა იყოს

შერჩევითი. შეიძლება სამართლიანად მივცეთ პასუხისგებაში ერთი პირი, მაგრამ თუ ანალოგიურ ქმედებაზე პასუხს არ ვთხოვთ ვინმეს ჩვენს რიგებში, ან ერთ შემთხვევაში საპატიმრო ღონისძიებას ვიყენებთ, ხოლო მეორე შემთხვევაში - არა, ეს რა თქმა უნდა აღძრავს ეჭვებს, რომ მართლმსაჯულების გამოყენება საკმაოდ კეთილშობილური მიზნების, დეკლარაციების გამოყენება ხდება ვიწრო პოლიტიკური ინტერესებით და საზოგადოების სამართლიანი აღშფოთება და პროტესტი მიემართება საკუთარი პოლიტიკური დივიდენდების დასაგროვებლად. ამა კი საერთო არაფერი აქვს სამართლიანობასთან.

გოგი გვახარია - დარწმუნებული ვარ მომხსენებლებს ერთმანეთთან ექნებათ კითხვები.

ანა დოლიძე - ძალიან საინტერესო კატეგორიებზე ვსაუბრობთ, მაგრამ არ ვხსნით, რას ვგულისხმობთ ამაში. მინდა ყურადღება გავამხვილო სამართლიანობის ჩემებურ გაგებაზე. ჩემი აზრი განსხვავდება ორივე მომხსენებლის გამოსვლისაგან. იმიტომ რომ მე მგონია, რომ სამართლიანობა, ამიტომაც მოვიტანე გამოთქმა, სამართლიანობა და არა კანონიერება, არის სოციოლოგიური კატეგორია. სამართლიანობა არის ყველგან, ყოველდღიურ ურთიერთობებში, მაგრამ რა არის კანონიერება და კანონი? კანონი არის საშუალება მოგვარდეს კონფლიქტი სწორედ იმ შემთხვევაში, როდესაც არ განხორციელდება სამართლიანობა. კანონი ადგენს პროცედურებს, წესებს და სანქციებს იმ ვითარებასთან დაკავშირებით, როდესაც სამართლიანობა პირად ურთიერთობაში არ განხორციელდება. ეს არის კონფლიქტის მოგვარების საშუალება. პარალელს იმიტომ ვავლებ აპარტიდსა და საქართველოში ბოლო 9 წლის განმავლობაში არსებულ რეჟიმს შორის, რომ კანონიერება ხშირად არღვევს იმ ეკვილიბრიუმს, რომელიც არსებობს საზოგადოებაში. იგი ეწინააღმდეგება სამართლიანობას.

აპარტიდის რეჟიმი სამხრეთ აფრიკაში დამყარდა დაახლოებით 120 კანონის ერთობლიობის მეშვეობით. რეჟიმი, იმ შემთხვევაში რასისტული, ხოლო ჩვენს შემთხვევაში სხვადასხვაგვარი ფანტასმაგორიული იდეებით გაჯერებული, სწორედ კანონების მეშვეობით დამყარდა. ასევე კანონების მიხედვით დამყარდა ფაშისტური გერმანია, სადაც ადგილი ჰქონდა კანონის უზენაესობის პროცედურულ გაგებას. კანონებს იღენდა მაშინდელი გერმანული პარლამენტი და ასრულებდა მთელი ის ბიუროკრატიული აპარატი. საქართველოში, ვფიქრობ, ადგილი ჰქონდა კაცობრიობის წინაშე მიმართულ დანაშაულს, ვინაიდან ადგილი ჰქონდა სისტემურ დანაშაულს. აქ არ იგულისხმება, რომ ყველა ადამიანი, რომელიც სისტემის მსახური იყო, პირადად იყო დამნაშავე. არა, მე უფრო სტრუქტურალისტურ გაგებას ვგულისხმობ. არსებობდა სისტემა, რომელმაც ნებისმიერი ადამიანი, სწორედ როგორც ჩვეულებრივი ადამიანი, ისევე როგორც აიხმანი, რომელიც სახლში დაბრუნებული ბავშვებს კოცნიდა, გადააქცია ჯალათად. ამ სისტემას ვერ გაუმკლავდება სისხლისსამართლებრივი პროცესი. ამ სისტემას გაუმკლავდება სხვა მექანიზმების ერთობლიობა, რომელთა შორის არის ის გამოცდილება, რომელიც სხვა ქვეყნებში არსებობს.

დავით ბერძენიშვილი - დარწმუნებული ვარ, როგორც საქართველოს ხელისუფლება, ისე საზოგადოება ძალიან მძიმე გამოწვევის წინაშე დგას და არც ხელისუფლებას და არც საზოგადოებას არა აქვს რესურსი, თვალი გაუსწოროს სიმართლეს, მიიღოს შესაბამისი გადაწყვეტილება. როდესაც არსებობს 17 800 უკვე აღმოჩენილი, როგორც ლაშა ტულუმი გვეუბნება, ძირითადად პოლიტიკური ოპონენტების წინააღმდეგ შექმნილი აუდიო-ვიდეო-ფოტო მასალა, ეს ერთი მხარეა, ალბათ ასობით ადამიანის მონაწილეობით. ეს არ არის ერთი კაცი, ერთი მანიაკი. როდესაც კრიმინალების წინააღმდეგ ბრძოლას ეწირებიან პატიმრები, რომლებიც ქურდები არ არიან, გაგახსენებთ ციხის ბუნტს, როდესაც 7 ადამიანი დაიღუპა. ისინი ცალკე ქურდების და ცალკე ხელისუფლების მძევლები იყვნენ. ხელისუფლების მიერ გაცემული ბრძანებით ეს ხალხი დაიღუპა. ეს საქმე არ არის გამოძიებული. ასევე არ არის გამოძიებული ვალერი გელაშვილის საქმე, კობა დავითაშვილის გატაცების ფაქტი 7 ნოემბერს ასევე არ არის გამოძიებული, და კიდევ ბევრი რამ არა მარტო არ არის გამოძიებული, ჩვენი საზოგადოება, ხელისუფლება, ეს და მომდევნოც, ძალიან სერიოზული გამოწვევის წინაშე დგას. ვართ მზად ამხელა სიმართლისთვის?

როდესაც ვისმენთ, რომ ბავშვები ვერ ეწყობოდნენ, თუ ფულს არ გადაიხდიდნენ, ცუდი რეჟიმი რომ იყო უმაღლეს სასწავლებლებში, ცუდი ხელისუფლება რომ იყო, ის შეიცვალა, მაგრამ უტრირებისგან თავს შევიკავებდი. ძალიან ბევრი კვალიფიციური ახალგაზრდა მაშინაც ახერხებდა, რომ გამხდარიყო სტუდენტი. და რაც მივიღეთ საპასუხოდ - 25 ათასი პირველკურსელი ყოველ წელს, 100 ათასი სტუდენტი საქართველოში, საიდანაც 10-12 ათასი თუ აკმაყოფილებს იმ კრიტერიუმებს, რომ იყოს სტუდენტი, შევრეკეთ უმაღლეს სასწავლებლებში ბავშვები, რომელთა დიდი უმრავლესობა იხდის ფულს. დღევანდელი სისტემა ჯერ კიდევ ეს არის, არ შეცვლილა. ასეთ ვითარებაში არა მგონია, რომ ეს ძალიან დასაკვირვებელი იყოს. მაგრამ ამას კიდევ არა უშავს. აქ საქმე არ გვაქვს წამებასთან, ხოცვა-ჟლეტასთან. სწორედ აქ მაქვს პრობლემა საკუთარ თავთანაც, ყველა ჩემს თანამოქალაქესთან, როგორც მოქალაქეს, როგორც პოლიტიკური ძალის წარმომადგენელს, ამჟამად როგორც უკვე ხელისუფლების წარმომადგენელს, როცა გადაყლაპავ წითელ, დაჟღაჟა საქართველოს, ძალიან ძნელია არ გადაყლაპო ამ საქართველოს მემკვიდრეობა. თუმცა წინა ხელისუფლებამ ისეთი ქნა, ადამიანის გაუპატიურება, სახელმწიფო მოხელეების მიერ ხელისუფლების გადაწყვეტილებით, ეს არ არის კორუფცია და ის, სტუდენტი მოეწყობა თუ არა, და სამსახურიდან პოლიტიკური ნიშნით გააგდებ თუ არა. ჩვენმა წინა ხელისუფლებამ ისეთ სიმაღლეს მიაღწია, რომ დგას ეს საკითხი. არ მაქვს პასუხი, არ ვარ მზად.

200 ათასზე მეტი ადამიანი დაიბადა საფრანგეთში გერმანელი ოფიცრების და ჯარისკაცების მამობით. მოსახლეობის დიდმა ნაწილმა, ვინც კოლაბორაციონისტი იყო, იმ ქალებზე შურისძიება დააპირა და მათ პარტიზანებმა უშველეს. ფრანგმა ხალხმა იკადრა ის, რაც იკადრა მეორე მსოფლიო ომის დროს. დე გოლი, აკადემიკოსი მარკ ბლოკი, ანტიფაშისტები, გერმანელებმა დახვრიტეს, მაგრამ მას, “ისტორიის აპოლოგია” რომ დაწერა, არ შერცხვენია, რომ მისი მეგობარი, მეორე დიდი ფრანგი ისტორიკოსისთვის მიემღვნა იგი, რომელიც სტრასბურგის უნივერსიტეტში აგრძელებდა პროფესორობას. ანუ ისტორიკოსიც იყო და ფრანგი პატრიოტიც, მე მგონი ამ ხალხმა უფრო იხსნა ფრანგი

ხალხის ღირსება მაშინ, ვიდრე ჟან ანუის სპექტაკლებზე მოსიარულე პარიზულმა საზოგადოებამ, რომელიც პარალელურად თითქმის მთლიანად კოლაბორაციონისტი იყო. მათ რომ კოჰაბიტაცია ჰქონდათ, ჩვენ არც დაგვესიზმრება.

ჩვენშია პრობლემა. ძალიან მკვეთრი ვიქნებოდი, რომ სააკაშვილის რეჟიმი მოწყვეტილი ყოფილიყო ქართველი ხალხისგან და ქართველი ხალხის მხრიდან არ ჰქონოდა მხარდაჭერა როგორც თავიდან, ისე 2010 წელს. 2010 წლის თვითმმართველობის არჩევნებში ალაღად მოიგო გიგი უგულავამ. ჩვენი ნაწილი, ჩვენი შექმნილი ხელისუფლება უნდა გავასამართლოთ ისე, თუ ჩვენს თავსაც გავასამართლებთ. სხვანაირად როგორ უნდა გავასამართლოთ. მზად ვართ საკუთარი თავის გასამართლებისთვის? ქართველი ხალხი მზად არის ამისთვის? კი, თუ სააკაშვილმა იცოდა გაუპატიურების შესახებ, მას მოეთხოვება ამისთვის პასუხი. მოქმედ პრემიერ-მინისტრებს აპატიმრებენ. იმხელა გერმანიის გამაერთიანებელ კოლს სასამართლოში ატარებდნენ ბიუჯეტის ფულის საარჩევნოდ გამოყენებისთვის.

ოთარ კახიძე - მე არ ვიკვებნი წარმატებებით, მით უმეტეს, რომ 2009 წლის ივნისამდე არ ვყოფილვარ საჯარო სამსახურში. რამდენიმე მიმართულებით იყო უსამართლობა და მეტნაკლებად უფრო სამართლიანი გახდა სისტემა, ამის თქმა მინდოდა. მიუხედავად იმისა, რომ დრამატიზების მცდელობაა, რომ ქართველი საჯარო მოხელე ვიღაცას აუპატიურებდა, რაც თავისთავად ძალიან მძიმე ფაქტია ადამიანური გადმოსახედიდან, მაგრამ ასეთი რაღაცები ციხეებში ხდება. არსებობს ცნობილი პორტალი “ჰუდოკი”, იმისთვის, რათა ვნახოთ ევროპის საბჭოს ადამიანის უფლებათა სასამართლოს გადაწყვეტილებები. ევროსაბჭოს კონვენციის მიხედვით წამება რა თქმა უნდა გაუმართლებელია, აკრძალულია, მაგრამ ეს უფლება ირღვევა ხოლმე. რადგან სხვაგანაც ხდება, არავინ ამართლებს იმას, რაც საქართველოში მოხდა. საქართველოში იმაზე ცუდი რამ მოხდა, რაც სხვაგან ხდება. თუმცა მაგალითების აღების შემთხვევაში შეგვიძლია ვნახოთ, რომ თუ პრიორიტეტი არ არის ციხეებში პატიმრების მდგომარეობა, ამ ციხეებში ხდება პატიმრებზე ძალადობა. ციხეებში პატიმრების მდგომარეობა უნდა იყოს პრიორიტეტი, უნდა იყოს გამჭვირვალობა, სისტემა მაქსიმალურად ღია უნდა იყოს, საზოგადოებრივი მონიტორინგი უნდა ხორციელდებოდეს და შესაძლებელია ამგვარი ფაქტების პრევენცია.

იმ ადამიანების სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობისგან გათავისუფლება, ვინც ასეთ დანაშაულს ჩადიოდა და შემდეგ მორალისტობა სხვების დანაშაულზე, უნდა დაისაჯოს ყველა, ვინც ამას აკეთებდა. თუ ვინმემ იცოდა, თანამდებობის მიუხედავად, ისიც დაისაჯოს. ძალიან მარტივი გამოსავალია.

რაც შეეხება სამართლიანობისა და კანონიერების საკითხებს, ძალიან სახიფათოა და ლინჩის წესის ასოციაციებთან მივყავართ. როდესაც კანონიერება არ გვეყოფნის, ჩარჩო, რომელსაც კანონი გვიდგენს. კანონი მარტო კონფლიქტის მოგვარების საშუალება არ არის. კანონი არის ჩარჩო, რომლის ფარგლებშიც ვმოქმედებთ და რომელზეც შეთანხმებულები ვართ, რომ ეს არის სწორი. საქართველოს კონსტიტუცია და კანონმდებლობა ითვალისწინებს ადამიანის საყოველთაო უფლებებს და თავისუფლებებს, როგორც მოქმედ კანონმდებლობას და საქართველოს კოდექსებზე მაღლა დგას ადამიანის უფლებათა

დეკლარაცია, ევროპის ადამიანის უფლებათა კონვენცია. ასე რომ საუბარი იმაზე, რომ კანონმდებლობაში გვაქვს პრობლემა, სიმართლეს არ შეესაბამება. ნორმალური კანონები გვაქვს, ისინი ვიღაცებმა დაარღვიეს, მომავალშიც დაარღვევენ, დღესაც არღვევენ. თუ კონკრეტული მაგალითების მოყვანა გვინდა, ავიღოთ გელამის საქმე, რომელმაც ესროლა ახალგაზრდა ადამიანს. გელამე 5 ათას ლარიანი გირაოთი გათავისუფლდა. პროკურატურამ დააკავა დაკავების წესების დარღვევით, ხომ? ვიცით საქმე, როდესაც ვერ დაადგინეს, ვინ ჩაუდო იარაღი და ნარკოტიკი ადამიანს. ხდება ასეთი დანაშაულები.

ყოველთვის არსებობს ძალაუფლების ბოროტად გამოყენების რისკი. მთავარია ამ ყველაფრის გამოსწორების მექანიზმები როგორ მუშაობს. საუბარი ჭეშმარიტების დადგენაზე, რომ რამდენიმე ადამიანი დაადგენს რა იყო სწორი და რა - არასწორი, ძალიან სახიფათო და სარისკო მგონია, რადგან შეიძლება მიიმართოს კონკრეტული პოლიტიკური ჯგუფის ან მოსაზრების მქონე ადამიანების წინააღმდეგ. ამიტომ უნდა დავუბრუნდეთ კანონიერების ჩარჩოებს და მართლმსაჯულების სისტემას მივანდოთ ამ კითხვებზე პასუხის გაცემის საშუალება.

გოგი გვახარია - ორი წლის წინანდელ გამოკითხვებში შსს, ზუსტად ის სისტემა, რომელზეც ახლა ბატონი ოთარი ამბობდა, რომ თუ ამ სისტემაში იყო პრობლემები, არ ნიშნავს იმას, რომ ზოგადად ქვეყანაში და ხელისუფლებაში იყო პრობლემები, ყველაზე წარმატებულ სისტემად ითვლებოდა საქართველოში. ყველა გამოკითხვით დიდი ნდობა იყო გამოხატული მის მიმართ და საზოგადოება კმაყოფილი იყო იმის გამო, რომ ქვეყანაში არის წესრიგი. ახლა გამოირკვა, რომ ეს ის სისტემა ყოფილა, სადაც იდო მთავარი ბოროტება და ეს სისტემა უნდა იყოს დამნაშავე და არა ზოგადად ცხრა წლის იდეოლოგია. ცხრა წლის დავარქვათ, თუმცა ვეთანხმები ბატონ დავითს, რომ ეს არ არის ცხრა წელი, ოცი წელია და უფრო მეტიც.

რატომღაც ჩვენს საზოგადოებაში არ მიდის დისკუსია იმაზე, რამდენად ტიპიური იყო თუნდაც ციხის დანაშაული, ილია მეორემაც თქვა, ასეთი რამ ყველგან ხდებაო. ახლა ბატონმა ოთარმაც გვითხრა, რომ ამერიკაშიც ხდება. ამით თითქოს მოიხსნა პრობლემა. სინამდვილეში არ მიდის დისკუსია ამ ქვეყანაში, რომ ასეთი რამ ყველგან ხდება და ის, სადაც ხდება, ტიპიურია თუ არა და ტიპიურია თუ არა და შედიოდა თუ არა ზოგადად მმართველობის სისტემაში ის, რაც თუნდაც გლდანის ციხეში ხდებოდა. რადგან ამ დროს გვავიწყდება ნულოვანი ტოლერანტობა, რაც მოგეხსენათ ხელისუფლების მესიჯი იყო და რაც გასაგები იყო, იმიტომ რომ საბჭოთა და ქურდულ მემკვიდრეობასთან ბრძოლა მართლა მიმდინარეობდა ქვეყანაში, ყოველ შემთხვევაში “ვარდების რევოლუციის” შემდეგ და ახლა ვნახეთ როგორ მიმდინარეობდა.

ლაპარაკია ფორმაზე და ამაზე არ მიმდინარეობს დისკუსია. ჩემი აზრით ბევრად უფრო საინტერესო და აუცილებელია ამაზე საუბარი, ვიდრე კონკრეტული ადამიანების კონკრეტულ დანაშაულზე. რადგან თუ აღმოჩნდა, რომ ამ ადამიანების დანაშაული საერთო სისტემის შემადგენელი დანაშაული იყო, აქ საუბარი იყო, პრეზიდენტამდე მივალთო. მივიდეთ პრეზიდენტამდე, მისი დაპატიმრებით დამთავრდება ეს საქმე? გამოიძიება? გააცნობიერებს ჩვენი საზოგადოება რა მოხდა ცხრა და ოცი წლის

განმავლობაში, თავის როლს დაინახავს ამ სისტემაში? პრეზიდენტის დაპატიმრება უშველის ამ საქმეს? ამ კითხვით მინდა მოგმართოთ თქვენც და გადავიდეთ დისკუსიაზე.

ზაზა ბიბილაშვილი, იურისტი - დიდი მადლობა მომხსენებლებს საინტერესო საუბრისთვის. პოზიტიური რეპლიკა მაქვს ბატონი დავითის მიმართ იმ თვალსაზრისით, რომ მე თქვენთან შედარებით პატარა ვარ ასაკით, მაგრამ იმ დღიდან, როდესაც მომეცა ხმის უფლება, “რესპუბლიკელების” ამომრჩეველი ვიყავი. ძალიან შავბნელ დღეში ვიყავი, მაგრამ არც მაშინ მაკლდა იდეალიზმი და არც დღეს მაკლია. 1992 წლიდან 2004 წლის ჩათვლით, როდესაც თქვენ და “ნაციონალები” ჯერ კიდევ ერთი სიის წარმომადგენლები იყავით, და თქვენ იყავით ამ სიის სათავეში, მხარს გიჭერდით.

მიმაჩნია, რომ დღესაც თქვენსა და თქვენს კოალიციას შორის არის არსებითი განსხვავება. ეს განსხვავება იმაში გამოიხატება, რომ თქვენ თქვით ის, რისი თქმაც მე მსურდა. სამართლიანობის აღდგენა, თავად ეს პრემისი დააყენეთ ეჭვქვეშ. ეს ნიშნავს, რომ თქვენ ხართ გონიერი ადამიანი და სალად აფასებთ. იმიტომ რომ “სამართლიანობის აღდგენა” არ არის შემთხვევითი ტერმინი. თქვენი კოალიციის ძალიან დიდი ნაწილისთვის, ნანა კაკაბაძისთვის, ეკა ბესელიასთვის და სხვებისთვის, სამართლიანობა იყო და ის უნდა აღდგეს. თქვენ აბსოლუტურად სალად ამბობთ, რომ სამართლიანობა არ ყოფილა და ის უნდა დამკვიდრდეს. ამაზე შეიძლება ვიდავოთ, მაგრამ ეს სხვა საკითხია. მე კითხვა არ მაქვს, პატივისცემა მინდოდა გამომეხატა ადამიანის მიმართ, რომელიც ამ ტერმინს აპრიორი აყენებს ეჭვქვეშ.

რაც შეეხება ანას გამოსვლას, მან ისაუბრა სამართლიანობაზე და კანონის ურთიერთმიმართებაზე. სამართლიანობის პრობლემა ის არის, რომ ის ყოველთვის სუბიექტურია. კანონი შეიძლება სხვადასხვანაირად განმარტონ, მაგრამ მაინც ობიექტურად აღქმადი ფენომენია, მაშინ როცა სამართლიანობა ყველასთვის სხვა არის. მოგიყვანთ მაგალითს. მე ვარ პრაქტიკოსი იურისტი. ქართველი კლიენტების ნაწილისთვის სასამართლოში უსამართლობად აღიქმებოდა ის, რომ ქრთამს ვერ იხდიდნენ. იმიტომ რომ სახელმწიფოს მხრიდან ვიღაც რეკავს, ზეწოლას ახდენს მოსამართლეზე, რაც ასე იყო ხშირად, მაგრამ ადრე ჰქონდა რესურსი, დაერეკა, ქრთამი გადაეხადა და მაშინ უსამართლობის პრობლემა არ ჰქონდა. ის გრძნობდა, რომ სისტემის თანასწორი მოთამაშე იყო. ვიცი, არა პირველი, მაგრამ მეორე და მესამე წყაროებიდან, რომ ასეთი შემთხვევები მომრავლდა და ის ადამიანები, ვინც ამის მონაწილეები არიან, დღეს მათ სამართლიანობის საკითხი აღარ ადარდებთ.

ქონების ჩამორთმევაზეც ძალიან ხშირად საუბრობდნენ. კი ბატონო, ქონების ჩამორთმევა ძალიან ხშირად ხდებოდა პროცედურული დარღვევებით, მოიყვანდნენ ნოტარიუსს ღამის საათზე, დააწერინებდნენ განცხადებას და ვიღაც აჩუქებდა სახელმწიფოს ქონებას. ჩემი მოკრძალებული წინადადება ყოველთვის იყო, მივყოლოდით ბოლომდე. კორუმპირებული ჩინოვნიკი, რომელმაც ეს ქონება თავის დროზე მოიპარა, და მერე ეს ქონება დააბრუნებინეს პროცედურული დარღვევით, მისთვის ამ ქონების დაბრუნება არ არის სამართლიანობის დარღვევა. აქედან გამომდინარე სამართლიანობის აღდგენა ყოველთვის სუბიექტურია.

მე ვარ ნულოვანი ტოლერანტობის მომხრე, მიმაჩნია, რომ ყველა დამნაშავე, ვინც აწამებდა, ვინც იცოდა, ვინც უკვეთავდა, უნდა დაისაჯოს. აღქმა ძალიან მნიშვნელოვანია. ამასწინათ ესტონეთის პრეზიდენტმა თქვა, ნუ გგონიათ, რომ ამას ვინმე სამართლიანობის აღდგენად აღიქვამსო. ჩვენ როგორ აღვიქვამთ? ამისთვის მნიშვნელოვანია კონტექსტი. როდესაც ვიღაცას, ვისაც ვიცით, რომ უშუალოდ მიუძღვის ბრალი, ვათავისუფლებთ და შემდეგ ვიღაცას ვიჭერთ ბენზინის ტალონებზე.. მე მივიღებდი ვანო მერაბიშვილის დაპატიმრებას, ბაჩო ახალაის დაპატიმრებას და დაველოდებოდი პროცესს, მაგრამ როცა ამის პარალელურად ჩახალიანი თავისუფლდება, ჭიჭიაშვილი თავისუფლდება, ვერც “რესპუბლიკელებს” ვაპატიებ იმას, რომ რუსეთის აგენტები თავისუფლდებიან თან პოლიტპატიმრის სტატუსით, ეს უკვე არის კონტექსტი. აქედან გამომდინარე სამართლიანობასა და არა პოლიტიკურ ანგარიშსწორებაზე საუბარი ცოტა რთულია.

ვერც იმაში დაგეთანხმებით, რომ თანაზომადი ძალები უნდა იყოს. იმიტომ რომ მეორე მხარესაც რომ 7 მილიარდის პატრონი იყოს, პოლიტიკური ანგარიშსწორება ცოტა რთული იქნებოდა. სწორედ იმაზეა საუბარი, რომ არ არის თანაზომადი, რაც შესაძლებელს ხდის ანგარიშსწორებას.

პაატა ვარდოსანიძე, უფლებადამცველი, “თანასწორობის ინსტიტუტი” - ბატონო დავით, ღრმა პატივისცემის მიუხედავად ვერ დაგეთანხმებით, რომ კოჰაბიტაციის რეჟიმში საზოგადოებამ მოგვცათ ეგ მანდატი. ეს ალბათ იყო რეჟიმის მანდატი, იმიტომ რომ არჩევნების წინ იყო ნამდვილი რეჟიმი და იმ ხალხმა, ვისაც “ნაციონალური მოძრაობა” ჰქვია, ასევე დაშინებულმა და მის დაქვემდებარებაში მყოფმა ხალხმა მისცა მათ ხმები და ამიტომ ხართ კოჰაბიტაციის რეჟიმში პარლამენტში.

როდესაც ვამბობთ, რომ ვაშენებთ სახელმწიფოს, და როდესაც მე, ერთი ადამიანი, დანაშაულს ჩავდივარ, რა თქმა უნდა ყველა მთხოვს ამ დანაშაულზე პასუხს. შეხვედრაზე ვიყავი ფინანსთა სამინისტროში, რომელსაც ესწრებოდა მინისტრის მოადგილე. საუბარია 72 ათასი ადამიანის გამოსახლებაზე, როდესაც 35 ათასს საპატიმროებში აიძულეს და მოაწერინეს ხელი ბანკის სესხზე და ისე გაუფორმეს საპროცესოები, აგრეთვე როდესაც თავად კანონდამცველებს როდესაც იღებდნენ პოლიციაში და ეუბნებოდნენ, რომ ჯიპით უნდა ევლოთ და აღებინებდნენ სესხს ბანკებიდან, და შემდეგ დამოკიდებული ჰყავდათ ეს ხალხი იმაზე, რომ თუ არ შეასრულებდნენ მათ დავალებებს - ცემას, სასტიკ მოპყრობას, მაშინ გათავისუფლდებოდნენ სამსახურიდან და უსახლკაროდ დარჩებოდნენ. ეს ყველაფერი სისტემურია და რეჟიმის ჩადენილი. ამიტომ რა თქმა უნდა კარგი ექსკურსი გააკეთეთ, აქ არ არის ლაპარაკი სამართლის აღდგენაზე, აქ ლაპარაკია სიმართლის თქმაზე. უნდა შეიქმნას სიმართლის კომისია, რომელიც ამ ყველაფერს გამოიძიებს. ამ ხალხმა უნდა მოინანიოს, უნდა იგრძნონ რომ ცხრა წლის განმავლობაში ხალხი სასტიკ რეჟიმში ამყოფეს. უარესი მოხდება, სიმართლის კომისია რომ არ შედგეს და ერმა ეს არ გადაიტანოს. ორიოდე დღის წინ შევხვდი გიორგი გამსახურდიას და კოტე იოსელიანს, რომლებიც დღეს მეგობრობენ, მაგრამ ასეთი თითოეული მაგალითია. დანარჩენი, 90-იანი წლებიდან მოყოლებული, ამ რეჟიმში მოვდივართ. ყველაფერს უნდა დავარქვათ თავისი სახელი.

ვახტანგ ბახტაძე, ჟურნალისტი - ბატონ დავითთან და ქალბატონ ანასთან მაქვს შევითხვა. შექმნილია უმძიმესი სიტუაცია და გასაგებია, რომ ეს დროს მოითხოვს. ფაქტობრივი მასალის სამართლებრივ რანგში აყვანას ნებისმიერ ქვეყანაში დრო სჭირდება. უნდა აღიკვეთოს ცინიზმი. მათ მორალური უფლება არა აქვთ კანონიერებაზე ილაპარაკონ.

ბატონო დავით, როგორ ფიქრობთ, თუ არ მოხდა პოლიტიკური და სამართლებრივი შეფასება, მიგაჩნიათ თუ არა, რომ შეუძლებელი იქნება ხანგრძლივი სამოქალაქო მშვიდობის და ეროვნული თანხმობის ჩამოყალიბებისათვის აუცილებელი პირობის შექმნა? ქალბატონ ანას ვეთანხმები სიმართლის კომისიასთან დაკავშირებით.

ირაკლი დეკანოზიშვილი - ბატონ დავითთან მაქვს კითხვა. ძალიან კარგად შეაჯამეთ ბოლო ოცი წლის განმავლობაში ჩვენს ქვეყანაში შექმნილი მდგომარეობა, მაგრამ ჩემი აზრით ერთ-ერთი საინტერესო ასპექტი, რაზეც ღირს საუბარი, და რამაც შეიტანა წვლილი პოლიტიკური მოვლენების ამგვარად განვითარებაში, არის რელიგიური ფუნდამენტალიზმი, რაც დღეს ჩვენს ქვეყანაში არის დამკვიდრებული. ბოლო ოცი წლის განმავლობაში ეკლესია არის ერთ-ერთი ყველაზე ძლიერი ინსტიტუტი, რომელსაც აქვს ისეთი ავტორიტეტი, როგორც არც ერთ სხვა ინსტიტუტს. საერო ცხოვრებაშიც პატრიარქის სიტყვა ბევრ პოლიტიკურ ფიგურაზე მეტს ნიშნავს. ჩემი აზრით პატრიარქის განცხადებები, რომლებიც გააკეთა ციხის კადრებთან, 17 მაისის მოვლენებთან დაკავშირებით, საკმაოდ გასათვალისწინებელია და რომ დავფიქრეთ სამართლიანობასა და უსამართლობაზე, რომელიც ჩვენს ქვეყანაში არსებობს, თქვენი აზრით, რამდენად დიდ გავლენას ახდენს პოლიტიკურ პროცესებზე რელიგიური ფუნდამენტალიზმი.

გიორგი შაიშმელაშვილი - ქალბატონ ანასთან მაქვს შევითხვა. თუ გიფიქრიათ სიმართლის და შერიგების კომისიას რა გამოწვევები ექნება საქართველოში? რა ფაქტორები შეუშლის ხელს?

ნინო კალანდარიშვილი - ქალბატონო ანა, თქვენ ბრძანეთ სიმართლის კომისიაზე და არაფერი გითქვამთ სიმართლისა და შერიგების, ამ ორი ცნების ურთიერთმიმართებასა და კავშირზე. გვაქვს რაიმე შანსი სიმართლის და სამართლიანობის კონტექსტიდან შერიგების კონტექსტში გადასასვლელად?

დიმიტრი გუგუნავა, იურისტი, სტუდენტი - სამართლიანობის აღდგენა არის სასჯელის ერთ-ერთი ფუნქცია. პირველია იმ სამიდან, რომელსაც მოჰყვება პრევენცია და დამნაშავეს რესოციალიზაცია. როგორ წარმოგიდგენიათ, ვინ უნდა იყოს სიმართლის კომისიაში? ჩემი წარმოდგენით ამ კომისიაში უნდა იყვნენ იურისტები, იმიტომ რომ როდესაც ვსაუბრობთ წარუმატებლობაზე, იქნება ეს სისტემური კრახი თუ სისტემური ჩავარდნა, აქ კონკრეტული ადამიანების გარდა არის კიდევ ერთი ვიღაც, ვინც დღესაც ცოცხალია, დღესაც თანამდებობაზეა და დღესაც ძალიან ძლიერია. ეს არის იმ წესების ერთობლიობა, ვგულისხმობ კანონს, რომელიც შეიქმნა ბოლო წლებში და დღესაც მოქმედებს. არ ვამბობ, რომ ის შესაცვლელია თავიდან ბოლომდე, მაგრამ არის ბევრი

ისეთი ნორმა, რომელსაც დღეს ემორჩილებიან ადამიანები და რომელიც საჭიროებს სიღრმისეულ შესწავლას და შეფასებას.

უნდა შეფასდეს არა მარტო კონკრეტული ადამიანების საქციელი, არამედ ის ნორმებიც, რომლებიც დღეს მოქმედებს. ვფიქრობ, საკანონმდებლო ბაზის, კანონქვემდებარე აქტების კარგი ანალიზი არის ერთადერთი გზა, თავი რომ დავანებოთ ადამიანებს, იმიტომ რომ ისინი ისედაც დაისჯებიან, გამოძიება წესით არ უნდა გაჩერდეს, ბევრ შემთხვევაში უსამართლო ნორმები ბევრად უფრო დიდი დამნაშავეა. მთავარი კი ის არის, რომ ამ ანალიზის შედეგად გაიმიჯნოს ფუნქციები სახელმწიფოში. მკაცრად ითქვას, რა ფუნქცია აქვს პარლამენტს და რა - აღმასრულებელ ხელისუფლებას.

ირაკლი ხორბალაძე, “რესპუბლიკური პარტიის” წევრი, ცენტრალური საარჩევნო კომისიის წევრი - როდესაც სამართლიანობის აღდგენის კომისიაზეა საუბარი, ალბათ იგულისხმება სამართლიანობის აღდგენისა და შერიგების კომისია. ქალბატონო ანა, რატომ არის ეს აუცილებელი ამ საზოგადოებაში? თუ ვხედავთ მის საჭიროებას, რატომ არ შეგვიძლია მის გარეშე გადავჭრათ რაღაც? თუ საზოგადოებას აქვს შეფასება იმ მოვლენებისა, რაც ცხრა წლის განმავლობაში ვითარდებოდა და ეს არის ნეგატიური შეფასება, არაერთი პრობლემა იყო - კერძო საკუთრების ხელყოფის ფაქტები, ინტელექტუალური საკუთრების ხელყოფის ფაქტები, არჩევნებთან დაკავშირებული პრობლემები. თუ ვქმნით ამ კომისიას, რა მოცულობაზე გავდივართ? რა არის ის თემები, რის გარშემოც შეგვიძლია ვიმსჯელოთ და რა არის ის თემები, რომელზეც არ ვიმსჯელებთ. და თუ არის ასეთი თემები, რა არის ამის მიზეზი? საზოგადოებისთვის არ არის ისინი მტკივნეული?

ჩემი აზრით თუ საზოგადოებას დღეს შესწევს უნარი, რომ რაც ვნახეთ, ვთქვათ, ციხის კადრები, შევაფასოთ და დავგმოთ, მაშინ შეგვწევს უნარი მომავალში იგი აღვკვეთოთ ამ კომისიის გარეშე.

დავით ბერძენიშვილი - გეთანხმებით ბატონო ზაზა. არ ვიტყვი, რომ კოალიცია ჭრელია, მაგრამ მრავაფეროვანია. ეს არ არის კარგი ცხოვრების გამო. პოლიტიკაში არასოდეს ყოფილა ისე კომფორტულად “რესპუბლიკური პარტია”, როგორც დღეს არის, ამასთან გვაქვს დისკომფორტიც. როცა ვამბობ, რომ ეს არ არის კარგი ცხოვრების გამო, ამას უკავშირდება მეორე კითხვაც. ვგულისხმობ იმას, რომ საქართველოში 80-90-იანი წლების მიჯნაზე გამსახურდია იყო მეტი, ვიდრე ლანდსბერგისი ლიტვაში. ამით კი არაფერი დაუშავებია გამსახურდიას. გამსახურდია და ნოე ჟორდანიას არიან მე-20 საუკუნის ყველაზე დიდი ქართველი პოლიტიკოსები, იმიტომ რომ ერთმაც და მეორემაც გამოაცხადეს დამოუკიდებლობა. ერთს პატრიოტიზმთან ჰქონდა მთელი ცხოვრება პრობლემა, მეორეს - დემოკრატიასთან. მაგრამ ისინი არიან მე-20 საუკუნის საქართველოს პოლიტიკური ისტორიის მთავარი ფიგურები.

ზურაბ ჭავჭავაძე იყო ჩემი მეგობარი. ჩემს შვილს მისი სახელი ჰქვია. მისი შვილი არის ჩემი შვილის ნათლია. ამას იმიტომ ვამბობ, რომ მე მიჭირდა და ამას გარდა ვიყავი პოლიტზონაში, სადაც სხვა დისიდენტებს გამსახურდია მაინცდამაინც არ უყვარდათ. ძალიან ღიად ვლავარაკობ, ეს თემები ახალგაზრდებმა შეიძლება კარგად არ იცით,

“ჩამადლდა ზურა ჭავჭავაძე” - ეს არის ზვიად გამსახურდიას სიტყვები, რომელიც არ იყო ჩემთვის ადვილი ასატანი. ამის მიუხედავად მას პატივისცემით ვეპყრობოდი, ბატონობით მივმართავდი. როცა საქართველოში მივიღეთ ერთ კაცზე აწყობილი ეროვნული მოძრაობა, რომელმაც, როგორც კი გაივალა, სხვა კაცებზე გამზადებული ეროვნული მოძრაობა, ისინი სხვანაირები კი არ იყვნენ, გამსახურდია-ჭანტურია. ერთი ტიპაჟი იყო. გია მერე, 1993-94-ში შეიცვალა. უფრო პოლიტიკური ფიგურა გახდა. ასე დავიწყეთ. გამსახურდიამ მიიღო ხმები, შევარდნამემ მიიღო ხმები, სააკაშვილმა მიიღო ხმები, ივანიშვილმა მიიღო ხმები. გამსახურდიას პოლიტიკური გარემოცვა იყო “ზვიადი და სხვები”, და ყოველი მომდევნოს პოლიტიკური გარემოცვა ასევე იყო - თვითონ და სხვები. ეს აბაშიძესაც ეხებოდა ჩოლოქს გაღმა. “სხვების” მასშტაბები ალბათ განსხვავებული იყო. ძირითადად არჩევანს პიროვნებებზე ვაკეთებდით. პირველ ოქტომბერსაც არჩევანი კეთდებოდა მიმასა და ბიძინას შორის.

თუ შევძლებთ, რომ ამ საპარლამენტო ციკლში, ვნახოთ რა იქნება არჩევნებში, იქნება თუ არა კონკურენცია თუნდაც მეორე ადგილისთვის, იქნება თუ არა კითხვა, მეორე ტურის შესაძლებლობის შესახებ. თუ გამყარდება პოლიტიკური პარტიები, მაშინ გამოკვეთილი პერსონის გარეშე, პოლიტიკური პარტიის ლიდერის ფუნქციას არავინ ხევის უკან, პირიქით, პოლიტიკურ პარტიებს შორის იქნება კონკურენცია. დღეს ეს არ არის. დღეს “რესპუბლიკელები” და “მრეწველები” შეიძლება ერთ ბლოკში იყვნენ. ასეთია რეალობა. ამჟამად არ ვლაპარაკობ, როგორც ერთი პარტიის წარმომადგენელი. ლაპარაკია განსხვავებაზე. ჩვენ ვიძახდით ევროკავშირს და ნატოს. კოალიციაში შემოსვლის პირობა “მრეწველებისთვის” და სხვებისთვისაც იყო, რომ ხელი მოეწერათ ევროკავშირზე და ნატოზე. მანამდე სხვა პოზიციებს გამოხატავდნენ.

თუ საქართველოში ვერ ჩამოყალიბდება ნორმალური კონკურენტული პოლიტიკური გარემო, საქართველოში იქვე იქნება ვინმე X. ქართული პატრიოტიზმის გაგება მოსახლეობის მოზრდილ ნაწილს და მათ პოლიტიკურ შემადგენელს ესმის ისე, რასაც დავარქმევდი “საბჭოთა ქართველი პატრიოტიზმს” - ქეიფი, ქართული ტრადიციები, მეგობრის დახმარება, გაგება, ცოტა კორუფციაც. რა ლიბერალიზმი, რა ადამიანის უფლებები, რა განსხვავებულები და ა.შ. ეს საკმაოდ მძლავრად არის საქართველოში და პერიოდულად პოლიტიკური ორიენტირებიც გასჩენიათ ამ კატეგორიის ხალხს. პიროვნულად მათი საკმაოდ დიდი ნაწილი ალბათ კარგებიც კი არიან, მაგრამ ჩვენ განსხვავებულად გვესმის მსახურება. თუმცა ვიცით, რომ ისიც მოქალაქეა, მაგრამ რაღაცებს განსხვავებულად ვუყურებთ. ამიტომ ამაზე ბევრი რამ არის დამოკიდებული, ამას შევძლებთ თუ ვერა.

სანამ საქართველოში არ იქნება რეალურ პოლიტიკურ ძალებს შორის კონკურენცია, პარტნიორობა, მანამდე არ გადაწყდება სხვა საკითხები. მანამდე ამა თუ იმ კომისიის მიერ დადებული ნებისმიერი დასკვნა გამოყენებული იქნება ერთი ძალიას მიერ მეორე ძალის ან ყოფილი ძალის დასათრგუნად, გასასამართლებლად და ა.შ. ან უნდა წავიდეთ “მანკლუას პაქტის” გზით, როგორც წავიდნენ ესპანელები, ან უნდა წავსულიყავით ლუსტრაციის გზით, როგორც წავიდა აღმოსავლეთ და დასავლეთ ევროპა. არც ერთი ვქენით და არც მეორე, მაგრამ ერთი გვინდა და მეორეც. “მანკლუას პაქტი” - ფრანკისტები

და ანტიფრანკისტები დასხდნენ, ჩაკეტეს შვიდი კაცი და არ გამოუშვეს, ვიდრე კონსტიტუცია არ დაწერეს.

ვიცნობ ორ მნიშვნელოვან ფიგურას ესპანეთის 70-80-90-იანი წლების პოლიტიკური ცხოვრების სხვადასხვა ბანაკიდან. ერთია ალვარო ხილ-რობლესი, რომელმაც შექმნა ომბუდსმენის ინსტიტუტი ესპანეთში, მეორე იყო ევროსაბჭოს სახალხო დამცველი და მეორე - მანუელ ფრაგა, ფრანკოს შს და ინფორმაციის მინისტრი, რომელმაც მეორე შექმნა “სახალხო პარტია”, ახალგაზრდები გაუშვა წინ და ბოლო დრომდე, სანამ არ მოსწყინდათ, ირჩევდნენ და ირჩევდნენ გალისიის პარლამენტის თავმჯდომარედ. ალვარო ხილ-რობლესი, როდესაც იცავდა მანუელ ფრაგას უფლებებს, ამბობდა, რომ უკვე კარგა ხანია, ხელს რომ ჩამოართმევს, აღარ იბანს. ეს მაგალითი იმიტომ მომყავს, რომ ეს პოლიტიკური ძალები დასხდნენ და თქვეს, რომ აშენებენ ახალ ესპანეთს, რომ ივიწყებდნენ ერთმანეთის რაღაცებს. ისე არ იყო, რომ მარტო “ფრანკისტები” იყვნენ მტარვალეები და კომუნისტები და ტროცკისტები და უამრავი სხვა, და “რესპუბლიკელები” 1936-39 წლების და მანამდელი ულტრამემარცხენე ამბებით, ადამიანებს ხოცავდნენ, რატომ ხარ მღვდელიო, ბევრი რამ ხდებოდა ესპანეთში 30-იან წლებში ისეთი, რომ ვერ იტყვი, რომ ერთი მხარე ძალიან მართალი იყო და მეორე - მტყუანი. მაგრამ ყველა - მედიაც, პოლიტიკური ძალებიც შეთანხმდნენ დაედოთ პოლიტიკური სიმართლე და ააშენეს ახალი ესპანეთი.

ჩვენს თაობას იქ ეს გამოუვიდა. ჩვენ ამ გზით არ წავსულვართ. ჩემი ოჯახი საწევროს იხდიდა ორ პარტიაში - ჩემი მშობლები და უფროსი ძმა - კომუნისტურ პარტიაში, მე და ლევანი - რესპუბლიკურ პარტიაში. 80-იან წლებში სულ ბაპროტესტებდი, რატომ უნდა ერჩინა ჩემს ოჯახს საბჭოთა კავშირის კომუნისტური პარტია. ძალიან დიდ პატივს ვცემდი მშობლებს და ეჭვის ქვეშ არ დამიყენებია მათი პატრიოტიზმი, დედაჩემმა სასამართლოზე თქვა, თქვენ კაცები იყავით და კაცებად გამოხვალთ იქიდან, ამათ რა ეშველებათო, მიმართა პროკურორს და მოსამართლეს. ამას იმიტომ ვამბობ, რომ არ გავიზარეთ და არა იმიტომ, რომ მშობლები დავინდეთ. ჩვენი თავი არ მოგვეწონება სიმართლის კომისიაში. იმიტომ რომ სიმართლის კომისია ცხრა წელს გაცდება. შევარდნაძის და აბაშიძის სამსახურში მყოფი საქართველო, სამსახურში ყოფნა კანონიერ სამსახურში ყოფნას არ ნიშნავდა, ათიდან 7-8 მონაწილეობდა ერთ ცუდ რამეში, განსაკუთრებით ჩოლოქს გაღმა, სადაც საზიზღარი ანგარიშსწორების მასშტაბები ერთ სულ მოსახლეზე განუზომლად მეტი იყო ვიდრე მთელი ქვეყნის მასშტაბით თუნდაც ყველაზე მძიმე პერიოდებში სააკაშვილის მმართველობის დროს. ამიტომ ჩვენ პარლამენტში ვართ და იქითაც ვიყურებით და აქეთაც და ვცდილობთ, რომ პოლიტიკური წარსულით არ შევაფასოთ ჩვენი კონკურენტ-პარტნიორები.

რაც შეეხება კომისიას, ძალიან აქტიურად ვითხოვდი საპარლამენტო კომისიის შექმნას ნოემბერშივე. მოიაზრებოდა, რომ თინა ხიდაშელი უნდა ყოფილიყო ამ რამდენიმე გახმაურებული საქმის კომისიის თავმჯდომარე. თუ ეს კომისია შეიქმნებოდა, ძალიან მაღალი ალბათობით მივიდოდით სიმართლის კომისიის შექმნის აუცილებლობამდე, იმიტომ რომ საპარლამენტო კომისია ყველაფერზე პასუხს ვერ გასცემდა. მაგრამ კომისია არ შექმნილა. არავის უთქვამს, რომ არ უნდოდა, მაგრამ არ შექმნილა. ისევ ვკითხულობ, მზად ვართ ამ კომისიისთვის? ძალიან მარტივია 2004-2012 წლები. ძალიან მარტივია ჩვენ ვიყოთ გმირები და სხვები მტრები თუ მოღალატეები, მაგრამ ეს ხომ ტყუილია. ძალიან

მარტივია იმის წარმოდგენაც, რომ ჩვენი მსხვერპლი ვართ, ისინი კი ჯალათები. რაღაც სხვა მომენტში ხალხს ლეგიტიმური პრეტენზია ექნება, რომ ოდესღაც მე აღმოვჩნდი მათი თვალთახედვიდან ჯალათების მხარეს. საქართველოში 1991-92 წლები იყო. ყველას მისი კალენდარი არ უნდა ჰქონდეს. სააკაშვილის წინააღმდეგ ვინ რომელ თვეში წავიდა ოპოზიციაში, იქიდან ითვლის. თურმე 2007 წლის ნოემბერში არაფერი ისეთი არ მომხდარა. თურმე 2008 წლის იანვრის გაყალბებულ არჩევნებში ოპოზიციამ ვერ ივარგა. ასე არ არის. ამისთვის თუ ვართ მზად? არ ვარ დარწმუნებული, რომ ჩვენი ხალხი ამისთვის მზად არის.

თუ ეს კომისია შეიქმნება, თუ მასში იქნება ავტორიტეტული ხალხი და ის არ იქნება დროში შეზღუდული, მზად ვარ ამას ხელი შევუწყო, მაგრამ ისევ ვიმეორებ, ნუ შემოვიზღუდებით 2004-2012 წლებით. საბჭოთა კავშირში როგორები ვიყავით, ეს ვნახოთ, რომ არ წარმოვიდგინოთ თავი მარტო მსხვერპლად ან მარტო გამირებად. ამ თვალსაზრისით შემცირდება 2004-2012 წლების “გმირების” შენატანი ქართულ რეალობაში. მე ვახსენე ქართული გესტაპო და ეს არ არის მეტაფორა, ეს ჯერ პოლიტიკური შეფასებაა და შესაძლოა იყოს სამართლებრივი შეფასებაც. არა მგონია, რომ რადგან ნაცისტები სხვა არის და ნიურნბერგი ჩვენთან არ ყოფილა, ძალიან ბევრი ავტორიტარული რეჟიმი იმსახურებდა შეფასებებს, ოღონდ გავაფართოვოთ. ეს არ არის მარტო სააკაშვილი, მას ჰყავდა პოლიტიკური მშობლები. ბევრი ის ადამიანი, ვინც აქეთ მხარეს არის, აღმოჩნდება იქეთ მხარეს, 90-იან წლებში, ან ჩოლოქს გაღმა ან გამოღმა. იმ ციხეებში ტუსაღად კი არა, სხვების მჩაგვრელად, ან პირდაპირ, უშუალოდ ან როგორც პოლიტიკური გუნდის წევრი.

რელიგიურ ფუნდამენტალიზმზე გეტყვით. აბსოლუტურად გეთანხმებით, მთელ პოსტსაბჭოთა საქართველოს მართავს ორი სტრუქტურა - ხელისუფლება და ეკლესია. ერთი ცვლადია, მეორე - მუდმივი. ხელისუფლებები იცვლება, თუნდაც ერთმანეთით, მაგრამ სხვადასხვა ლიდერი ჰყავს. ძალიან კეთილგანწყობილი ვარ ეკლესიის მიმართ. მგონია, რომ ეკლესიის ინტერესებშია, თუმცა ეს ჩემი შეფასებაა, მე ჩემი პროფესიით და დღევანდელი სახელმწიფო პოლიტიკური თანამდებობის პირობით მევალე ვიფიქრო სახელმწიფოს მხრიდან რა არის საჭირო. მე მგონია, რომ რაც უფრო დამოუკიდებელი იქნება ეკლესია, უკეთესი იქნება მისთვის და ამ სახელმწიფოსთვისაც და ჩვენი საზოგადოებისთვისაც. დღეს არ გვაქვს ასეთი ვითარება. ეკლესია არა მხოლოდ სახელმწიფოსგან და ხელისუფლებისგან უნდა იყოს დამოუკიდებელი, ის დამოუკიდებელი უნდა იყოს პოლიტიკისგანაც. ეპისკოპოსების ტექსტებში ჩანს, რომ ჩვენს დღევანდელ ხელისუფლებას ვალი გვაქვს. არის ეს განწყობები. მეუფე იაკობის, მეუფე იობის ტექსტებში ეს არის. შესაძლოა ვინმემ მისცა მათ ასეთი დამოკიდებულების შესაძლებლობა. მაგრამ ვალი მე მგონი არ გვაქვს. რომც გვქონდეს, ეს ის ვალი არ არის, რომელიც ადრე ჯიპებით და მიწებით და ახლა რაიმე უფრო მნიშვნელოვანით უნდა ანაზღაურდეს. ფინანსთა სამინისტრო თითქოს იზიარებს ამას. ბიუჯეტი ფულს არ უნდა აძლევდეს ეკლესიას. ეკლესია არის რეპრესირებული ინსტიტუტი, იმ კონკორდატით ეს აღიარებულია. ისევე როგორც სხვა კონფესიებს აქვთ შესაძლებლობა დაადასტურონ, ამიტომ თუ რაიმე ფული უნდა მიიღონ, უნდა მიიღონ როგორც კომპენსაცია. შესაძლოა ეს არ არის ოპტიმალური გამოსავალი, მაგრამ ბიუჯეტში ჩადებას ეს ჯობია. მაგრამ

სახელმწიფოს მხოლოდ მართლმადიდებლური ეკლესიის მიმართ არ აქვს ვალი. სხვა პოლიტიკური პარტიები სამართლიანობის აღდგენის მოთხოვნის ფონზე თუ მოვლენ, თუ პოლიტიკურ პარტიას დაემსგავსება, კარგია, გაჩნდეს, თუ ეს იქნება პოპულისტური ერთჯერადი გამოსვლა, თუ ძლიერი იქნება პოლიტიკურ სპექტრს დააზიანებს, თუ არა - მნიშვნელობა არ ექნება. მე არ მჯერა, რომ რომელიმე დარბაზში, თუნდაც სპორტის სასახლეში შეიძლება დაიბადოს ახალი კონკურენტუნარიანი პოლიტიკური პარტია. ჩემი პოლიტიკაში ყოფნის გამოცდილება მიდასტურებს იმას, რომ ასე ერთჯერადად ასეთი რაღაცები არ კეთდება. თუ იქნება კონკურენტუნარიანი, იდეოლოგიურ საფუძველზე შექმნილი ჯგუფი, მას ექნება პერსპექტივა.

კოჰაბიტაციასთან დაკავშირებით. 40 თუ არა, 30% ხომ იყო. მოგეხსენებათ არ ყოფილა პრეზიდენტის არჩევნები, პარლამენტის არჩევნები იყო. პრეზიდენტი შეგვრჩა ათი თვით. არ მგონია, რომ საქართველოს დღევანდელ ხელისუფლებას დიდი საყვედური ეთქმის ამ განვლილი ცხრა თვის გამო, იმიტომ რომ ქართული პოლიტიკის ეს კოჰაბიტაციური შემადგენელი მხოლოდ იმაში გამოიხატა, რომ იმდენი არ არის დაჭერილი, რამდენიც დასაჭერია. სხვა თვალსაზრისით იმის უფლებამოსილებები, რაც აქვს დღეს მოქმედი კონსტიტუციით საქართველოს პრეზიდენტს, პრაქტიკულად პოლიტიკური რეალობის გამო გამოუყენებელია. რისი გამოყენებაც შეიძლებოდა, მისი შესაძლებლობა უკვე კონსტიტუციით არა აქვს. კი, 2003 წელს საპარლამენტო არჩევნებით პრეზიდენტი შევეცვალეთ, გვაქვს ასეთი რამ ჩვენს უახლოეს წარსულში, მაგრამ სხვა ფორმებიც შეიცვალა. მე სხვა სახის კითხვები უფრო მაქვს საკუთარ ხელისუფლებასთან.

ანა დოლიძე - ფაქტია, რომ უსამართლობას ადგილი აქვს. ზოგმა მეტი ილაპარაკა, ზოგმა ნაკლები. კანონი არსად არის, რომ მოვიშველიო. სწორედ იმიტომ ვფიქრობ, რომ ამას უნდა ერქვას სიმართლის დადგენის პროცესი, რომ არ შეგვეშალოს ის სასამართლო პროცესთან. იმიტომ რომ ცემს წინა გამომსვლებებს ხშირად ახსენებენ ისეთ თემებს, რომლებიც სასამართლო პროცესთანაც არის დაკავშირებული. მაგალითად, ბრალის გადანაწილება - მსხვერპლი და ჯალათი, ბრალდებული და დამნაშავე - ეს სამართლებრივი კატეგორიებია, რომლებიც სასამართლოს და მანამდე სისიხლისსამართლებრივი პროცესის მეშვეობით დგინდება. მე ამაზე არ ვსაუბრობ და ამიტომ მინდა გავაკეთო მკვეთრი სხვაობა. ჩემი არით სიმართლის პროცესი აუცილებელია როგორც მინიმუმ, ოთხი მიზეზით: სასამართლოს მეშვეობით, სამართლებრივი გზებით არ ხდება იმ ადამიანების უფლებების აღდგენა, ვინც დაზარალდა გინდა უკანასკნელი ცხრა ან ოცი წლის განმავლობაში და გინდა 1921 წლის შემდეგ. ამას ვერც სამართალი გაუმკლავდება, ვერც პროკურატურა, ავიღოთ თუნდაც ბანკების სისტემა, სამკუთხედი, რომელიც იყო ციხეს, ბანკებს და სახელმწიფოს შორის. ჩემი აზრით ეს არის კვლევის ობიექტი. ამას ვერ გაუმკლავდება სამართლებრივი პროცესები, მაგრამ გაგრძელდება სოციალური კონფლიქტი. იმიტომ რომ ადამიანები, რომლებიც დაზარალდნენ ამ პროცესების შედეგად, არ გაჩერდებიან და სოციალური შეხლა-შემოხლა იქნება.

ჩილეელ მწერალს არიელ დოფმანს აქვს ერთი ძალიან კარგი პიესა, რომელიც ეხება ამ თემას. ცოლ-ქმარი სახლში ერთ-ერთ მამაკაცს დაპატიჟებს და ცოლი მასში თავის მწამებელს ამოიცნობს. რატომ დაიწერა ეს პიესა? ჩილე თავის დროზე, თუ არ ავიღებთ

2000 წლებს, არ გაუმკლავდა იმ დანაშაულებს, რომელიც ხუნტამ ჩაიდინა. ჩილელებისთვის რომ გეკითხათ, ისევე როგორც ესპანელებისთვის, პოლიტიკურმა ელიტებმა ეს პროცესი არ აირჩიეს. გაგრძელდა და დღესაც გრძელდება სოციალური დაპირისპირება, ვინ არის მართალი და ვინ - მტყუანი.

წინა გამომსვლელებმა არგუმენტები მომცეს თავიანთი საუბრით, იმიტომ რომ მართლაც 2004 წლის შემდეგ, როდესაც “ახალგაზრდა იურისტთა ასოციაციაში” ვიყავი, და მხარს ვუჭერდი რევოლუციის შემდეგ მომხდარ სამართლებრივ პროცესებს, მე თვითონ გამიკვირდა, როდესაც სამართალდამცავ სტრუქტურებში დავინახე ორი პირი, ორი ჯალათი - კეკუა და ბალათურია, რომლებიც მანამდე მშვენივრად მუშაობდნენ შვეარდნაძის სისტემაში და ცნობილები იყვნენ წამებებით. რატომ ხდება, რომ დღესაც პროკურატურაში ბრუნდებიან ადამიანები, რომლებიც არ მოგვწონს. ადამიანები, რომლებიც რეპუტაციის მხრივ მონაწილეობდნენ სისხლისმსმელ სისტემაში, რომელიც არსებობდა სააკაშვილამდე. იმიტომ რომ ჩვენმა პოლიტიკურმა ელიტებმა არც ერთხელ არ აიღეს პასუხისმგებლობა იმაზე, რომ შეექმნათ არხი, რაიმე საშუალება, რომ გამოხატული ყოფილიყო, დადებულიყო ისტორიული სიმართლე. მოხდება თუ არა მისი გამოყენება ასე თუ ისე? მოხდება, დღესაც ხდება. ის პროცესი, რომელიც დღეს საქართველოში არსებობს, მაგალითს გეტყვით. გუშინ ახალგაზრდა იურისტთა ასოციაციის იურიდიული დახმარების ცენტრში გამოიძახეს პატრული, იმიტომ რომ შეუძლებელი იყო გამკლავება იმ ადამიანების რაოდენობასთან, რომელიც იქ იყო მისული იურიდიული დახმარების მისაღებად. ადამიანები, რომლებიც გამოვიდნენ ამნისტიის შედეგად. ესენი არიან ამ საზოგადოების წევრები და მათი მხრიდან უკმაყოფილების გამოხატვა, რესტიტუციის მოთხოვნა გაგრძელდება.

რეაბილიტაცია - შერიგება, როგორც სიმართლის პროცესის თანამდევი პროცესი. შერიგება სოციალური მოვლენაა და ისედაც ხდება. მართლაც ორი დღის წინ შევესწარი, როგორ მეგობრობენ ჯაბა იოსელიანისა და ზვიად გამსახურდიას შვილები. სამოქალაქო ომის დროს შერიგება სხვა არის, და როცა ერთი მცირე ჯგუფი ბატონობს მოსახლეობაზე - სხვა.

გოგი გვახარია - რამდენად გულწრფელია ეს შერიგება?

ანა დოლიძე - შერიგებაც ორ ადამიანს შორის, ისევე როგორც სამართლიანობა, სუბიექტურია. მე შინაგანად შევურიგდი ადამიანებს, რომლებიც შეურაცხყოფას მეყენებდნენ. ეს არის ჩემი საქმე, იმ ადამიანებთან დამოკიდებულება, არავისთან შურისძიების სურვილი არა მაქვს. ეს სუბიექტურია. მაგრამ არის ბევრი ადამიანი, მათ შორის ის ბიჭი, რომელიც ბორჯომში გააუპატიურეს, და ისინი ვინც ეს ჩაიდინა, ახალციხის სასამართლომ, როგორც კოლეგა, გარეთ გამოუშვა. ის ადამიანი შეიძლება ვერ ამალდეს ნელსონ მანდელასავაით, რომელმაც ოცდაათი წელი ციხეში გაატარა, გამოვიდა და თქვა, რომ ყველას აპატიო. იმისათვის, რომ არ იყოს სოციალური კონფლიქტი, არ მოხდეს ამ ადამიანების სისტემაში მუდმივად ბრუნვა, იმისათვის რომ ნათელი იყოს და საზოგადოებამ ვერდიქტი გამოუტანოს არა ინდივიდუუმებს, არამედ სისტემას და თქვას,

რომ ეს სისტემა არ მოსწონს და იწყებს ახალ ცხოვრებას. ჩემი აზრით ამისთვის საჭიროა სიმართლის კომისია.

გოგი გვახარია - და ვინ უნდა იყოს ამ კომისიაში? ჯანსუღ ჩარკვიანი უნდა იყოს?

ანა დოლიძე - რატომ ჯანსუღ ჩარკვიანი და არა რატომ ვინმე სხვა, ვინც შეიძლება ჩემს შეხედულებებთან უფრო ახლოს იყოს? იურისტებს რაც შეეხება, მე თავადაც იურისტი ვარ, მაგრამ განდის აქვს ერთი ესე, “მატარებლებისა და იურისტების შესახებ”. განდი თავადაც იურისტი იყო, მაგრამ შემდეგ გადავიდა სამოქალაქო აქტივიზმში და ოფიციალურად პოლიტიკაში არც დაბრუნებულა. ძალიან სასაცილო, მაგრამ თან სერიოზული ესეა იმის შესახებ, როგორი უარყოფითი თანამდევნი მოვლენები ახლავს ერთი მხრივ მატარებლებს და მეორე მხრივ იურისტობას, როგორც პროფესიას.

რა თქმა უნდა ყველანაირი პროცესი, რაც საზოგადოებაში მიმდინარეობს, პოლიტიკასთან არის დაკავშირებული, მაგრამ არა პარტიულ პოლიტიკასთან, არამედ ძალების გადანაწილებასთან. ამას ვერ გავუქცევით, იურისტები უნდა იყვნენ თუნდაც იმიტომ, რომ მოხდეს განცალკევება უკვე გამოძიებული დანაშაულებისა, რომელზეც უკვე დაწყებულია პროცესი და საქმეებისა, რომელსაც არ გვინდა დავარქვათ დანაშაული, გვინდა დავარქვათ არაეთიკური, ამორალური საქციელი. პირველი, რაც არ უნდა მოხდეს, არ უნდა გაგრძელდეს ისე, რომ მსოფლიოში მეოთხე ადგილზე ვიყოთ პატიმრების რაოდენობის მიხედვით, როგორც ვიყავით 2012 წელს.

გოგი გვახარია - ბერგმანის ფილმებშია ხოლმე, დედა-შვილი ერთმანეთს საშინელებებს ეუბნება, ისეთ საშინელებებს, რომ გიკვირს, როგორ შეიძლება ასეთი რამ ერთმა ადამიანმა მეორეს უთხრას და მერე დედას წელი ასტკივდება და დაამთავრებენ. როცა ასეთი პოლარიზებულია საზოგადოება, სანამ არ შეიქმნება სივრცე, სადაც ადამიანები ერთმანეთს ეტყვიან სიმართლეს, როგორი მტკივნეულიც არ უნდა იყოს ეს სიმართლე, მანამ ჩემი აზრით სამართლიანობაზე და მით უმეტეს კათარზისზე საუბარი შეუძლებელი იქნება.

მართლა მაინტერესებს, ვინ უნდა იყოს ამ კომისიის წევრი. არის დღეს საქართველოში 10-12 კაცი, რომელსაც მთელი საზოგადოება და მით უმეტეს დაპირისპირებული მხარეები ენდობიან? ეს არის უბედურება, რომ ასეთი ათი კაცი არ გვყავს.

ანა დოლიძე - არაჩვეულებრივი კითხვაა. თავის დროზე, როდესაც ამაზე გვქონდა საუბარი ვაშინგტონში, იქ იყო NDI-ს წარმომადგენელი, რომელმაც იგივე კითხვა დამისვა და მე ვუთხარი, რომ ძალიან მარტივია. ჩატარდეს საზოგადოებრივი გამოკითხვა, გააჩერონ ათასობით ქართველი, თუნდაც ტელეფონით, დაუსვან ეს კითხვა. დესმონ ტუტუ იყო თავმჯდომარე სამხრეთ აფრიკაში, ერნესტო საბადო, არგენტინელი მწერალი, რომელიც ხუნტის მსხვერპლი იყო. მარტივი მექანიზმია, ვინ უნდა იყოს ამ 10-12 კაცში - საზოგადოებრივი გამოკითხვა.

ზაზა ბიბილაშვილი - ყველა ამ მაგალითზე საერთაშორისო კონსენსუსი იყო. საქართველოს შემთხვევაში არ არსებობს საერთაშორისო კონსენსუსთან მიახლოებული რამ, რაზეც იტყვი, რომ ეს უნდა მოხდეს.

ანა დოლიძე - არ გეთანხმები, იმიტომ რომ როდესაც სამხრეთ აფრიკაში გადავარდა აპარტეიდის ხელისუფლება, მარგარეტ ტეტჩერმა ხელი არ ჩამოართვა, იმიტომ რომ ის იყო რასისტული რეჟიმის მომხრე. საერთაშორისო კონსენსუსი არ არსებობდა. ნიურნბერგის პროცესი იმიტომ კი არ შეიქმნა, რომ 1945 წელს, როდესაც გერმანელებმა ომი წააგეს, გამოვიდნენ და გასამართლება ითხოვეს, არა. ნიურნბერგის პროცესი გამარჯვებულმა ძალებმა შექმნეს. მხოლოდ ამის შემდეგ შეიქმნა ინდივიდუალური პროცესები გერმანიის პროვინციებში, რომლებიც თვითონ განახორციელეს გერმანელებმა. ანუ კონსენსუსი ის არის, რასაც ჩვენ ვქმნით და არა ის, რასაც ვიღებთ აპრიორი.

გოგი გვახარია - საბჭოთა მემკვიდრეობა არსებობდა, ქურდული მემკვიდრეობა, ეს მემკვიდრეობა არის საზოგადოებაში და ამ საზოგადოების გამოკითხვას ვაწარმოებთ და ვეკითხებით, დაგვისახელონ ათი ყველაზე ავტორიტეტული პიროვნება. რატომ უნდა გაგვიკვირდეს, რომ იმ ათში იქნება საბჭოთა მემკვიდრეობის შვილი? ნამდვილად არა ვარ ჩვენს საზოგადოებაზე ცუდი წარმოდგენის, მაგრამ თუ არაფერი გაკეთდა იმისათვის, რომ ეს მემკვიდრეობა არ იყოს, მაშინ რატომ გვგონია, რომ ეს ათი კაცი, რომელსაც ჩამოთვლიან და რომელმაც მერე უნდა განსაჯოს ვინ როგორია, იქნება მართლა ავტორიტეტი? ამ კითხვაზე მე პასუხი არა მაქვს.

ოთარ კახიძე - არგენტინის შემთხვევაში პირობა ჩაიდო, რომ ოფიცრობას არ შეეხებოდნენ. იმიტომ დათანხმდა არგენტინის სამხედრო ელიტა ამ კომისიის შექმნას, რომ ჰქონდათ პირობა, რომ მათ არ შეეხებოდნენ, მიუხედავად იმისა, რომ უმძიმესი დანაშაულები ჰქონდათ ჩადენილი. პოლიტიკური გარიგება მოხდა. საერთოდ, ამგვარი პარალელები აპარტეიდის რეჟიმთან, ნაცისტურ რეჟიმთან უადგილოა, იმიტომ რომ საქართველოში არ ყოფილა ადოლფ ჰიტლერი და არ ყოფილა დაკანონებული ანტისემიტიზმი თუ რასობრივი სეგრეგაცია. საქართველოში ამ ცხრა წლის განმავლობაში ძალიან ბევრი კარგი რამ და ბევრი ცუდიც იყო. იმის თქმას, რომ სასჯელაღსრულების სისტემა ცუდი იყო, შეთანხმება არ სჭირდება. ვინმე ამბობს, რომ კარგი იყო? ცუდი იმას ნიშნავს, რომ ადამიანის უფლებები ირღვეოდა. კონკრეტული ადამიანები ჩადიდნენ დანაშაულს და ეს ადამიანები საპროცესო შეთანხმებით კი არ უნდა გამოვიდნენ გარეთ, ციხეში უნდა ჩასხდნენ. შეღავათი კი არ უნდა გავუწიოთ და წავახალისოთ, არამედ მკაცრად დავსაჯოთ. ჩადენილ დანაშაულებს სჭირდება რეაგირება.

კიდევ ერთი ფაქტორი, რომელიც უნდა გავითვალისწინოთ, ის არის, რომ საქართველოში, როგორც დარბაზიდან აღნიშნეს, აღმასრულებელ ხელისუფლებას სჭირდება დაბალანსება. ნამდვილად, ჰიპერაქტიური აღმასრულებელი ხელისუფლება, რომელიც არც სასამართლოს მხრიდან ბალანსდებოდა და არც საკანონმდებლო ხელისუფლების მხრიდან, ამან გამოიწვია ბევრი პრობლემა. რადგან ეს უკონტროლო, სამოქალაქო საზოგადოების სისუსტეც, მასმედიის არაპროფესიონალიზმი და ყვითელი

მედია, სადაც ვეღარ გაარჩევდი ტყუილს და მართალს, მე მგონია, რომ ყველაფერი ერთ ქვაბში არ უნდა მოვხარშოთ. ზედმეტი დრამატიზების გარეშე ყველა დამნაშავეს, იქნება ეს პოლიციის მიერ ძალის გადახმევა, ადამიანის წამება ციხეში თუ პოლიციის განყოფილებაში, უნდა გაეცეს პასუხი.

რაც შეეხება სიმართლეს, ანა დოლიძე თავის სიმართლე სილაპარაკებს, ოთარ კახიძე სხვას და ნანა კაკაბაძე და თენგიზ კიტოვანი თავისთვის მოითხოვენ სამართლიანობის აღდგენას სპორტის სასახლიდან. არსებობს სიტყვის თავისუფლება, შეფასების გამოხატვის თავისუფლება, და ყველა შეაფასებს ისე, როგორც უყურებს ამა თუ იმ მოვლენას. ვიღაც ჩათვლის, რომ ამ ცხრა წლის განმავლობაში უფრო მეტი რამ გამოსწორდა, ვიდრე დაშავდა. ჩვენი საქართველოს მოქალაქეების ინტერესში არის ის, რომ სამართლიანობა და კანონის უზენაესობა გქვონდეს დღე და ახლა. დღეს და ახლა დავინტერესდეთ, რა ხდება ციხეებში, “მაყურებლების” მიერ ხდება თუ არა პატიმრებზე ძალადობა, რა ხდება პოლიციის განყოფილებებში, რა ხდება შსს-ში, გრძელდება თუ არა მოსმენები, როგორ ხარჯავენ ბიუჯეტს - დღეს დავინტერესდეთ ამით. თორემ ყოველი ახალი ხელისუფლება დაიწყებს იმაზე ფიქრობს, როგორ წარმოჩინდეს წინაზე უკეთესად.

რაც შეეხება სიღრმისეულ პრობლემებს, დარწმუნებული ვარ, ადამიანები, რომლებიც 17 მაისს ავტობუსებში ადამიანებს დასახოცად იმეტებდნენ, ასევე წარმატებით აპროტესტებდნენ პატიმრებზე ძალადობას. ეს ხომ ფარისევლობაა. ჩვენს ქვეყანაში უმძიმესი პრობლემაა ოჯახური ძალადობა. საიდან ჩნდებიან კონფორმისტები? მამა, რომელიც ცემს შვილს და დედას უგინებს, იმ ბავშვისგან როგორ შეიძლება გამოვიდეს თავისუფალი ადამიანი, რომელიც ხმას აიმაღლებს უსამართლობაზე? ძალიან ბევრი პრობლემაა ჩვენს საზოგადოებაში. ბატონმა დავითმაც თქვა, რომ საკუთარი თავის შეფასებიდან უნდა დავიწყოთ, დავფიქრდეთ, ჩვენი წილი პასუხისმგებლობა რა არის. ისე არ არის, რომ ყველა, ვინც მაშინ მუშაობდა, უნდა გამოვიდეს და ბოდიში მოიხადოს. მე ასე არ ვფიქრობ. ძალიან ბევრი ისეთი ადამიანი მუშაობდა და დღესაც მუშაობს საჯარო სამსახურში, რომელიც დღეს და ღამეს ასწორებდა, რომ ეს ქვეყანა უკეთესი ყოფილიყო, მათ შორის ადამიანის უფლებათა დაცვის კუთხით, ძალიან ბევრი მიმართულებით. ზოგი რამ გავიდა, ზოგი რამ ვერა. ხელისუფლებამ უნდა მიიღოს კარგი და ცუდი მემკვიდრეობაც, კარგი განაგრძოს, ცუდი გამოაწიროს.

ანა დოლიძე - თუ კითხვა ასე დაისმება, ვის ენდობა საზოგადოება, მაშინ ჰკითხეთ თავად საზოგადოებას. არსებობს საზოგადოების გამოკითხვის უამრავი ფორმა. იმ ქვეყნებში, რომლებზეც მე ვისაუბრე, არგენტინაში, სამხრეთ აფრიკაში სიმართლის კომისიები შექმნა ხელისუფლებამ. ერნესტ რენანის სიტყვებით, “ერი შედგება იმისგან, რასაც იმახსოვრებს და ივიწყებს”.

ეს სწორედ იმ ნორმალური ხალხის დასაცავად უნდა გაკეთდეს, რომ მერე არ წამოაძახონ, რომ სააკაშვილის დროს მუშაობდნენ. ეს პასუხისმგებლობა საქართველოში არცერთ ხელისუფლებას არ აუღია. სხვათა შორის, მე-19 საუკუნის ბოლოს სახალხო სასამართლოები გვქონდა. იმიტომ რომ რუსეთის მიერ დამყარებული და მართული სასამართლო არ იყო ლეგიტიმური. და ხალხი თვითონ მართავდა სასამართლოებს

სოფლებში. საზოგადოებრივი მსჯელობის ტრადიცია ამ ქვეყანაში არსებობს. შეიძლება ქართული მოდელის შემუშავება.

დავით ბერძენიშვილი - აქ მოვედი სოციოლოგიური კვლევის პრეზენტაციიდან და დაახლოებით ვიცი ის ათეული, ქართველი ხალხი ვის აირჩევს. მე მგონია, რომ არც ჩვენს დღევანდელ ხელისუფლებას და არც ჩვენს სოციუმს არ ყოფნის იმის გააზრება, როგორი კომისია უნდა შექმნას. თუ დღევანდელ ხელისუფლებას ამის უნარი აღმოაჩნდება, და უალტერნატივო, ავტორიტეტულ ხალხს დანიშნავს, ეს კარგია, მაგრამ არ ვიცი, ეს ჯერ გასაგებია, მოსამზადებელია. ხშირად ვხმარობთ ტერმინს, “საზოგადოება” და ვგულისხმობთ მოსახლეობას. ამგვარი გამოკითხვა მრავალჯერ ჩავატარეთ პოლიტიკურ ასპარეზზე. რომელი გამოკითხვით ვართ ბედნიერები? ძალიან დიდი მნიშვნელობა აქვს კომისიის შემადგენლობას. მე მგონია წყარო ზევიდან უფრო მისარებია, ვიდრე საზოგადოების განსაკუთრებული ინტერესი. შეგახსენებთ, ბარათაშვილი ვერ მოხვდა 50 ქართველში.

გოგი გვახარია - სწორედ ეს მაინტერესებდა. ანა, თქვენ თვითონ კმაყოფილი იქნებით ასეთი კომისიით? ჯერ ერთი დესმონ ტუტუ და ილია მეორე ერთი და იგივეა? მე მგონი არა.

ანა დოლიძე - ორივე უმაღლესი რელიგიური პირია საკუთარ კონტექსტში. კითხვა ასე დაისვა, ენდობა თუ არა ხალხი და ვის ენდობა. მე ზუსტად ამ კითხვას გავეცი პასუხი, თუ გინდათ გაიგოთ, ვის ენდობა ხალხი, ჰკითხეთ თვითონ ხალხს. რეფერენდუმით ეს კომისია არსად არჩეულა. ამ კითხვას პასუხი ელიტებმა არ უნდა გასცეს, ხალხს უნდა ჰკითხოთ.

გოგი გვახარია - დიდი მადლობა.